

Chodil som s horolezcami - rozpomienky

© Otto Vízner (*1920 - †1990)

člen Odboru turistiky Lokomotíva 1964-1981 • člen JAMESu 1944-1951, člen THS

Úžitok z hôr:

Skromne a s láskou chcem opísať a vyjadriť to, čo som zažil zviazaný lanom s priateľmi a mi blízkymi na tatranských skalách. Urobil som síce niekoľko horolezeckých túr, bol som členom JAMESU, no nemyslím si, žeby to stačilo, aby som sa pokladal za horolezca, alpinistu. Mne to však stačilo. Mne to naplnilo moje ohraničené ambície. Umožnilo mi zažiť veľa pekných chvíľ v prekrásnej Božej prírode, kde sa vyžadovalo vynaložiť viac sily i schopností tela i ducha ako inde v prírode, no, kde sa za to vynaložené aj dostávalo viac, omnoho viac. Šiel som „chodníkami“, ktorými sa neprehnala masa upachtených za čímsi sa stále ženúcich dnešných ľudí. Tieto chodníčky len niektorým boli dané do vienka. Videl som scenérie krásy, ktoré sa neotvárajú každému. Zažil som zážitky, ktoré aj dnes po odstupe štyridsiatich rokov sú vo mne stále živé a mocné. Boli to také mocné a hlboké zážitky, že mi pomáhali v najťažších dňoch môjho života. Aj preto ich chcem zachytiť na papier.

V ťažkých chvíľach:

Veru, v najťažších chvíľach, vo dňoch, keď som bol za mrežami väzenia banskobystrickej sédrie sám, mi tieto zážitky, okrem iných opôr, pomáhali prekonať šťastlivo a bez väčšej úhony chvíle, kedy bolo blízko zúfalstvo, keď tie masívne okuté dvere cely bez kľučky zdnuky sa zdali bezvýhodiskové a ľahko mohli narušiť slabú psychiku. Veď to bezmocné pomyslenie na manželku a deti, ako sa prebívajú životom bezo mňa, bez pomoci a ochrany manželského druhu a otca, ako vôbec žijú bez mojej pomoci a bez môjho platu, ktorý sa bezcitná byrokracia poponáhľala mi hneď zastaviť, ako žijú tam na dedine, mohlo ľahko zlomiť človeka. A človek vie vymyslieť zariadenia a spôsoby, ako zlomiť iného človeka, svojho blízkeho. Gniavilo vnútro človeka to bezmocné pomyslenie na manželku a deti, na to, čo bude s mojím životným povolaním duchovného evanjelickej cirkvi, čo je a čo bude s mojou literárnou teologickou prácou, ktorá už vtedy bola značná. Veď mi zhabali a odniesli všetky exempláre môjho slovenského prekladu všetkých vieroučných kníh našej cirkvi a mnohé iné teologické práce. Keď prišli do reči pri vyšetrovaní a keď som pritom zakaždým povedal vyšetrovateľovi – „toto si žiadam vrátiť“, on mi vždy na to stereotypne – „to je nebezpečná trestná činnosť, to pôjde do mlyna“ a pritom sa díval na vysokú kôpku mojich výpiskov a poznámok z Lutherových spisov, ktoré som mal pripravené pre prácu o cirkvi a jej úrade v Lutherovej teológii a ktoré som sa púšťal spracovávať práve v deň môjho zatknutia 13. februára 1962 a s ktorými si vôbec nevedel rady, pretože sa moje pismo ťažko čítalo a okrem toho bolo to napísané po nemecky. Nuž, tá bezmocnosť zachovať plody dlhoročného snaženia sa a práce aj s tými ostatnými ľahko mohli pripraviť nešťastníka za mrežami o rozum.

K tomu všetkému ešte aj pomyslenie, čo bude s tebou, čo s tebou spravia? ako ťa odsúdia? – bol predsa bezpočet príkladov bezohľadných nezákonných zásahov do osudov človeka, bezpočet príkladov vykonštruovaných trestných činností. Veď aj v mojom prípade len v bystrickej väznici sme boli šiesti evanjelickí duchovní, z toho dvaja bývalí vysokocení biskupi, Čobrda a Ruppeltdt, teda aj v mojom prípade spočiatku stálo v záhlaví napísané „ilegálne vedenie cirkvi“. Vyšetrovateľ, ba niekedy aj sám náčelník vyšetrovačky, sa krútil okolo „tajného biskupa“, okolo tajnej protištátnej organizácie spojenej so zahraničnými agentmi. Dlhé dni ma trápili dokonca aj s tajnou vysielacťou. Nuž, vôbec to neboli ľahké dni a týždne a mesiace. V tomto ohni invektív a nátlaku sa človek mohol ľahko zlomiť.

Veľmi zavčasu, už na tretí deň, som pochopil, že úvahami nad svojím stavom, nad situáciou svojej rodiny, starosťami o jej osud ako aj o osud svojej práce si nič, zhola nič nepomôžem. Ba že takto by som pomáhal svojim nepriateľom, aby ma čím skôr a čím dôkladnejšie zlomili. A tak som si našiel spôsob, ako sa odpútať od trudných ducha zožierajúcich drvivých myšlienok. Spočiatku mi pritom pomáhal môj spoločník v cele, komik divadla Jozefa Gregora Tajovského zo Zvolena, Tiborko Bodák. Za celý čas, asi mesiac, čo sme boli spolu v cele, sme si veľa, veľmi veľa obojstranne zaujímavého pohovorili. Ja som mu zakaždým po návrate z vyšetrovania povedal so smiechom: „Podpísal som 4, 6, 8 strán trestnej činnosti.“ A toto bývala bodka za tým, s čím ma môj vyšetrovateľ trápil celé dni a poldni. Horšie bolo potom, keď som zostal v cele sám, najprv mesiac a potom ešte dva týždne. Musel som najstť spôsob odpútavania sa od svojho neblahého postavenia.

Tréning duše:

Pomáhal som si tým, že som sa v myšlienkách preniesol do celkom iného sveta, do sveta tam von, kde bola sloboda, a kde som sa dakedy dobre cítil. A tak som si v myšlienkách zopakoval celý svoj dosavadný život, svoju mladosť, štúdiá a najmä veľmi podrobne dva krásne snúbenecké roky s Vierkou, a potom podrobne som prežíval dosavadné manželstvo a rodinný život. Je to na neuverenie, ako sa v takú chvíľu napätej samoty vybavila živo všetky prežité okamžiky, podrobnosti života. Všetko to pekné, ale aj to ťažké, čo nám prišlo prekonávať, som prežíval nanovo a v tom sa mi dostalo síl pre tento prítomný ťažký život.

Druhou odputávacou disciplínou bola teológia, moje teologické štúdiá a najmä Lutherova teológia, ktorú som mal, možno povedať, dobre preštudovanú a som sa v nej vyznal. Veď tému z jeho sociálnej etiky „Božie ustanovenia života“ (asi

300 strán) mal som už asi 8 – 10 rokov hotovú. Nepredložil som ju fakulte pre nepriaznivú klímu, ktorá tam vládla. Toto všetko mal teraz v moci môj vyšetrovateľ. Okrem toho v poslednom čase mal som čerstvo naštudovanú tému „Cirkev a jej úrad v Lutherovej teológii“. Slovom, bol som nabytý teológiou. Teraz za mrežami som si premyslel úplne novoponiaty inak stavaný typ dynamickej dogmatiky. Mal som ju tu premyslenú skoro do jednotlivých kapitôl. A práve táto nová koncepcia bola jej hlavnou devízou.

Ďalšou odputávajúcou disciplínou boli včely a včelárenie. Boli to príjemné chvíle v tomto krajne nepríjemnom prostredí, keď som sa zamestnával včelami, dvojmatečným včelárením a zostrojením primeraných úľov k tomu. Veľmi som pookrial, keď som v koterci – cárgu počas „prechádzky“ uzrel nad hlavou rozkvitnutú čerešňu a počul, ako si včielky na nej hrajú svoju pieseň práce.

No a aj moje horolezecké účinkovanie v Tatrách a vôbec pobyt v Tatrách, bol som tam dva roky evanjelickým duchovným, boli ďalšou vzácnou odputávajúcou disciplínou.

Bolo to najmenej desať rokov, ako som naposledy liezol v Tatrách, no na každú túru som sa pamätal do najmenších podrobností a všetky som si „preliezol“ v mysli. Niektoré krajšie i viac razy. Sotva si kto vie predstaviť, ako som sa vtedy cítil voľne, ako mi príjemne bolo tam za mrežami pod dozorom „pánov veliteľov“, ktorí pod chvíľou vo dne v noci nazerali na mňa cez škáročku na dverách usilujúc sa, aby som to ja nezbadal. Horkýže nezbadal. Čo ako som bol zahrúžený do svojich myšlienok, registroval som každé opatrné zdvihnutie príklopky „judáša“, ba vnímal som už aj to ich plíživé šúchanie papúč, keď sa približovali k dverám mojej cely. No, nevyrušilo ma to v mojich potulkách po tatranských končiaroch, v pocitoch slobody a voľnosti na skalách, v predstave krás hôr jagajúcich sa v záplave snečného svetla.

Takže už aj len toto, ako mi tatranské zážitky, okrem iného spomenutého, pomáhali v tomto kríži, je dostatočným dôvodom, aby som si ich znova, teraz už po 35 – 40 rokoch a na slobode pripamätával. Nuž, ak Ťa to, milý priateľu, bude baviť, poď spolu so mnou pochodiť si po našich krásnych Tatrách.

Objavenie Tatier:

Moje tatranské túlačky súvisia nerozlučne s mojím ustanovením za kaplána v cirkevnom zbore s Spišskej Novej Vsi roku 1943. Ak by som bol býval ustanovený niekam inam, sotva by som sa bol býval stretol s Tatrami, a ak, tak iste nie tak dôverne a intenzívne. Do svojho pôsobiska Novej Vsi som prišiel koncom septembra. Asi po mesiaci, keď som sa už zapracoval do svojich prác a zžil s prostredím, uvedomil som si, že tu kdesi nablízku by mali byť aj Vysoké Tatry, ktoré som mal uložené vysoko medzi reáliami slovenského povedomia, ktoré som však dosiaľ svojimi očami ešte nevidel. A tak raz asi po tom mesiaci som sa opýtal nejakého svojho známeho, ktorého som stretol v meste na námestí, ktorým smerom ležia Tatry. A ten udivene povedal: „Veď ich máte, pán kaplán, pred očami tamto“ a ukázal tým smerom. Naozaj, len bolo treba trochu zdvihnúť oči a v diaľke sa vypínali ich končiare, celá panoráma Tatier. Bol som prekvapený. Veď takto som ich mohol už mesiac vídavať. Potvrdilo sa aj pri mne „oči majú a nevidia“ a musel prísť niekto, kto mi oči otvoril. Potom celý čas účinkovania v Spišskej Novej Vsi som využil každú príležitosť dívať sa na „Tatry naše, Tatry slávne“. Avšak ony nie vždycky sa ukazovali.

Akí sme neznaí:

Krátke zatým sa mi naskytla možnosť obdivovať tatranské končiare hodne zblížšia, z vlaku od Popradu do Mikuláša. Cestoval som na svadbu svojho princípála farára Dana Lachkého do Mikuláša. Spolu so mnou na svadbu cestovali aj Rajniakovci, moji pozdejší svokrovci. Ako hypnotizovaný som sa díval cez okno. Nemohol som oči odtrhnúť od toľkej nádhery a majestátnosti. Pýtal som sa, ako sa volajú jednotlivé končiare. Ocko mi vedel povedať len ktorý je Lomnický a Kriváň a hádam ešte aj Gerlach. Ostatné nepoznal. Veľmi ma to prekvapilo. Bol rodák z Hýb, do ktorých sa z výšav díval Kriváň. Býval už s rodinou asi 4 – 5 rokov v Spišskej Novej Vsi a nepoznal tatranské končiare. Neskôr som si to vedel vysvetliť, lebo som sa stretol s podobnými skúsenosťami dokonca aj u tých, čo v Tatrách bývali. Tí, čo sú tam doma, si už tak navykli dívať sa na vrchy, že im zovšedneli, stali sa nezaujímavými.

Spomeniem klasický príklad. Do lezenia po skalách ma zaučal Ľudo Hayde, Novoveššan. Vysoký, tenký, šľachovitý muž, typický tatranský horolezec. A ním aj bol. Liezol vždy isto a s rozvahou. Raz som sa ho na jednej túre pýtal na vrchy, vrcholky, veže, čo sme videli okolo seba. Nevedel mi povedať, ako sa volajú. Neraz sa výškriabal na končiar a nevedel, kam sa dostal. Toto sa mi zdalo akýmsi tatranským barbarstvom. Takže keď som sa trochu rozhladol po horách a udomácnil sa na skalách, vždy som si preštudoval mapu a sprievodcu, aby som poznal a vedel identifikovať každú maličkosť na dohľad. Toto rekognoskovanie sme pestovali aj s mojím neskorším tradičným kamarátom na lane Dr. Borisom Báľentom.

Nuž, Tatry som videl takto už z dosť blízka. Blížil sa však čas, keď som sa mal s nimi stretnúť celkom blízko, na dôverný dotyk rukou prstami. Pravda, prešlo ešte pár mesiacov. Bola zima a prišla jar. Bol som hodne zapriahnutý do zborovej práce v nedelu i v týždni. Bola to moja prvá skutočná kaplánska stanica. Služby Božie každú nedelu raz v Levoči, inokedy v Iľiašovciach alebo v Smižanoch a niekedy aj v Spišskej Novej Vsi. Vyučoval som náboženstvo na niekoľkých školách, medzi nimi aj na pomocnej v Spišskej Novej Vsi a na slepeckej škole v Levoči. Aj práca v združení mládeže vo dvoch krúžkoch v Spišskej Novej Vsi a v Levoči ma dosť zamestnávala. V Smižanoch sme hrali aj Tajovského „Ženský zákon“ s mládežou, ba skoro ešte s deťmi a s pekným úspechom. Nuž, spočiatku som nemal pomyslenia na Tatry a akosi mi ani neprišlo na myseľ, žeby som sa mohol ísť pozreť na ne, keď ich mám tak blízko.

Impulz:

Bolo to začiatkom júla 1944. Práce v zbore bolo už menej, lebo boli školské prázdniny. Do Jasenčákovej reštaurácie som prišiel trochu neskôr na obed. Bol som tam už len sám. O chvíľu však prišla na obed aj slečna Melinda Bacsányová a prisadla si ku mne. A hneď aj začala: „A vy nie ste v Tatrách, pán kaplánko?“ Ja na to: „Prečo by som mal byť v Tatrách?“ Ona: „Je tam James.“ Ja som nemal ani potuchy, čo je to James. Ešte som to meno nepočul. Nuž som sa jej pýtal, čo je to James. „Je to horolezecký týždeň. Sú tam Jožo Šimko, Ľudo Hayde, Fero Lipták.“ Poznal som ich všetkých. No nevedel som dovtedy, že sú aj horolezci, jamesáci a že sú práve teraz v Tatrách. Trochu, naozaj len trošku som rozmýšľal a už som sa jej

pýtal: „A mohol by som ísť medzi nich aj ja?“ „Môžete, pravdaže môžete. Chodte na Terinku. Je tam Šimko, ten vás umiestni a zariadi potrebné.“ Šimku som si vážil a boli sme už vtedy tak trochu priateľmi. Lenže vo Vysokých Tatrách som predtým ešte nikdy nebol. Vôbec som nevedel, čo je to „Terinka“. (I keď som si domyslel, že to bude asi horská chata, teda Terryho chata v Malej studenej doline.) A nevedel som ani to, ako sa ta dostať. A tak mi slečna Melinda, mimochodom prvá slovenská horolezkyňa, ktorá má v Tatrách svoje prvovýstupy, povedala: vlakom o pol tretej do Popradu, odtiaľ električkou do Starého Smokovca, odtiaľ lanovkou na Hrebienok a potom pešo chodníkom na Kamzík a popri Obrovskom vodopáde ďalej nahor do Malej studenej doliny.

Za neznámymi zážitkami:

Skočil som vrtok domov, totiž do izbičky pani Kolcúnovej, kde som býval. Obliekol som si pumpky a vetrovku a či kabát. Obul baganče. Do plecniaka hodil niečo na jedenie i preoblečenie a šiel. Ako mi slečna Melinda vyznačila trasu, tak som pokračoval až som sa dostal na chatu v ústí Malej studenej doliny, ktorá sa dnes volá Nálepkovou. Tu som usúdil, že si treba trochu aj oddýchnuť a hádam dačo aj vypiť. A tak som si v chate sadol k čaju a začal rozhovor s chatárom. V tých časoch nebývali Tatra preplnené turistami ako dnes. Aj chatári boli turistov–milovnejší a mali času aj na zhovorku i ochotu poradiť. Keď som chatárovi vyjaviť, že chcem na Terryho chatu medzi Jamesákov, odhovoriť ma. Že ich je tam veľa na tú malú chatku. Že aj po dvaja spia. Že pred chvíľou telefonovali odtiaľ, že Šimko ide dolu, čo tak niet tam miesta. Že bude lepšie ho tu počkať. Vskutku, o nejakú chvíľu už bol tu Šimko aj s nejakým mladíkom. Keď som Šimkovi, ktorý bol predsedom Jamesu, vysvetlil, prečo som tu a kam chcem ísť na radu jeho švagriny, mi povedal, že to nemá význam. „Chlapci sú tam natlačení. Aj my sme preto zišli dolu, aby sa trochu uvoľnilo. No, chodte na Štrbské pleso. Tam je vedúcim skupiny Jožo Prekopa. Odvolajte sa na mňa. On vás zoberie a umiestni. Len sa poponáhľajte, ani na lanovku nečakajte.“ A dal mi, myslím, aj pár riadkov na papieriku pre Prekopa.

Bližšie k horolezcom:

Nuž, poslúchol som ho. Nemeškal som sa viac pri nich. Čoskoro som bol spať na Hrebienku a po koľajniciach pozemnej lanovky som zbehol do Smokovca. K večeru medzi 18 – 19. hod. bol som už na Štrbskom plese. Sadol som si v turistickej reštaurácii a čakal na svojich „chlapcov“. Vedel som, že ich budem poznať, i keď som vôbec nevedel, podľa čoho ich to poznám. Musím znova pripomenúť, že tu všade som bol po prvý raz a všade som dobre trafil.

Čakal som už asi hodinu. Už boli svetlá rozsvietené, keď sa do reštaurácie začali hrnúť moji „chlapci“. „Chlapci?“ Chlapi. Všetci sa zdali hodne unavení a mali cez plecia aj laná. „Toto sú tí moji“, pomyslel som si a prihovoriť som sa jednému vyzvedajúc sa na Prekopa. Ukázal mi ho. Vysoký, hrubý chlap v najlepších rokoch. Predstavil som sa mu a odovzdal Šimkov odkaz. Povedal: „Ráno ideme na Mengusovské štíty.“ Mne to bolo úplne jedno, lebo som dovtedy nepoznal nijaké mengusovské ani nemengusovské štíty. Povedal mi tiež, že budem spať s nimi v malej chatke na okraji plesa pod starou poštou. Dnes je už pošta nová, moderná na inom mieste, no spomínaný domček–chatka ešte stále tam stojí. Kto vie, čomu ešte slúži? Kedykoľvek idem cestičkou popri plese okolo neho, vždy si spomeniem na toto moje prvé nocovanie vo Vysokých Tatrách.

Začiatok novej horolezeckej epochy v Tatrách:

Nemôžem nespomenúť jeden zážitok krátko zatým, ktorý som si dobre všimol a aj zapamätal, lebo urobil na mňa v ten večer veľký dojem. Jeho význam som si však len neskôr uvedomil a pochopil. Sedeli sme ešte v jedálni, keď vošiel dnu starší človek s krásnymi bielymi vlasmi a hneď sa mal k tým mojim novým priateľom. Bolo vidno, že sa s nimi dobre pozná. A týmto veľmi vzrušene hovoril: „Videl som liezť Žltú stenu!“ A vykladal im nejaké podrobnosti o tejto udalosti, ktorá ho tak veľmi rozrušila. Mne to vtedy skoro nič nehovorilo. Ibaže ten dojem vzrušeného staršieho muža s bielymi vlasmi sa mi hlboko vryl do pamäti.

Čo sa vlastne stalo? Muž so vzrušujúcou zvesťou bol Brežňan, Dr. Zibrín. Jeho syn Zdeno sa po rokoch preslávil zimným prvovýstupom v ktorejkoľvek nesmierne ťažkej severnej stene Alp. (Spolu s Radovanom Kuchařom zdolal v Alpách severné steny Petit Dru, Matterhornu, Eigeru, Cimy Grande di Lavaredo, Piz Badile a i. – poznámka Petra Víznera.) Vráťme sa však k našej histórii. Žltá stena je riadne kolmá skalná stena v úbočí Stredohrotu v blízkosti Terryho chaty. Stenu vtedy preliezol Slavo Cagašik s priateľom. A Zibrín toto videl liezť. Jeho právo na vzrušenie som pochopil neskôr, keď som sa už ako Jamesák začal oboznamovať, pravda, len teoreticky a literárne, s tatranskými horolezeckými problémami. Toto Cagašikovo prelezenie Žltej steny sa dodnes pokladá za začiatok extrémneho lezenia v Tatrách. Udalosť bola o to vzrušujúcejšia, že všetci, čo boli v tom čase na Terryho chate alebo v kotline Piatich spišských plies, mohli sledovať „prácu“ priekopníka extrémneho lezenia v Tatrách ako na filmovom plátne, celom zblízka.

Prvé dojmy:

Toto všetko bol len úvod do môjho aktívneho pripojenia sa do brandže horolezcov. Druhý deň som už s družinou kráčal pomalým pravidelným krokom cez Drigant k Popradskému plesu a ďalej Mengusovskou dolinou až k Veľkému Hincovmu plesu. Nevedel som, na ktorú stranu sa skôr dívať. Toľká krása! Toľká mocná, premáhajúca krása! A stále nové pohľady. A to pleso! Tak vysoko medzi bralami, kamennými stenami. Veď už vyššie ani nemohlo byť. Také veľké!

No moji noví spoločníci – priatelia mi nedali sa kochať. Ba hej, kochať sa dali, ale len tak útržkom, bez zastavenia. Užaj sme sa škriabali strmou kamennou rimsou popod stenu stále doláva hore až do štrbiny medzi Veľkým a Stredným Mengusovským štítom. Tam na tráve sa odrazu skončila naša kamenná cestička. Ďalej nasledovala už len bezodná hĺbka, ktorá mi dych vyrážala a srdce kdesi do kúta tlačila. Rovno dolu, akoby pod nosom, no hádam tisíc metrov nižšie sa čerňelo pleso, Morské oko a či Čierny stav. To už bolo Poľsko. Lahol som si na okraj zrúzu, chytil som sa oboma rukami trsov trávy, aby som sa cítil bezpečnejšie a díval som sa dolu do tej hĺbky ako zhypnotizovaný. Hľadel som dlho a potom aj dookola. Všade skaly, skaliská, bralá, steny, zrúzy, hlbiny i výšiny. A celé toto bol jeden dojem, jedna úžasná skladba krásy

a mohutnosti. Vnímal som majestátnosť hôr! Tu sa človek korí pred Stvoriteľom seba i tohto všetkého a sa Mu vyznáva bez slov, bez uvedomenia si toho, tak samozrejme, tak celom prirodzene. Tu je ťažko hovoriť, lebo sa nenájdu vhodné slová. To sa dá len precítiť a mocne bytostne prežívať.

Na lane:

Späť do reality života! Prekopa už zostavil trojky na naviazanie sa na laná. Mňa však museli moji priatelia naviazať, lebo ja som ešte nič neovládala z horolezeckej abecedy. Dali ma do stredu trojky. Teda istený spredu i zo zadu. Veď som bol zelenáč. Prvý raz vo Vysokých Tatrách a už na lane a už na horolezeckej túre! Toto som si akosi hneď neuvedomil, lebo tam hore na tej trávinatej plošinke sa všetko robilo akosi samozrejme. Prvým na lane, prvolezcom, bol Motl, holič zo Žiliny. Čosi starší odo mňa. Tretím bol učiteľ Barta, hádam dva – tri roky mladší odo mňa. Tento Barta sa neskôr vypracoval na nášho popredného speleológa. Technika lezenia sa mu aj tam v podzemných hĺbinkách zišla. Naším cieľom bol Stredný Mengusovský štít.

Takto naviazaní sme šli do skaly ako posledné družstvo. Lezenie sa začínalo nie dlhým a nie ťažkým komínom. No, len čo sme doň vošli, už sa nám krbáľala na hlavy dosť veľká skala spustená – uvoľnená predošlým nepozorným lezcom. Našťastie, nikoho z nás netrafila, takže sme pokračovali ďalej akoby nič. Terén nebol ťažký. Ani lezenie nebolo dlhé.

Búrka v skalách:

Neliezli sme dlho, keď bez akejkoľvek výstrahy zahrnelo a veľké kvapky razom cupkali i na naše hlavy. Ba aj krupy to boli. Ako keď sa jastrab hodí na krdel kureniec, tak sme sa rozprchlí. Každá trojka osobitne hľadala nejakú ochranu, skrýšu. My traja poslední sme sa uchýlili na severovýchodnú poľskú stranu, lebo dážď – krupy bili prudko zo západu. Tam za stenou sme si sadli na malú úzku lávku. Lano sme zvinuli pod seba, aby nezmoklo. Mokré sa skrúca, je tvrdé a zle sa s ním pracuje. Hlavy sme si ukryli do kabátov alebo kapucí a nohy sa nám combieľali už v poľskom vzduchu. Búrka bola krátka. Ako odrazu prišla, tak odrazu sa stratila. A my, teda jednotlivé trojky, bolo nás asi päťoro, sme povyliezali zo svojich úkrytov. Čoskoro sme boli na vrcholku. Teda v celi dnešnej túry. Akosi sa nám to máľilo. Bleskami zvýšený podiel ozónu vo vzduchu, bolo ho priam cítiť, spôsobil, že sa nám ľahko dýchalo. Aj nálada, ktorá bolo dobrá, sa ešte viacej zdvihla. Cítili sme sa svieži, ľahkí, schopní a ochotní ísť ďalej, hoci sme mali v nohách od rána 4 – 5 hodín namáhavej túry – len po nástup. Všetci sme akosi cítili, že nám treba ísť ďalej.

Nezdar:

Prehlasovali sme vedúceho Prekopu, ktorý sa nakoniec poddal a súhlasil pokračovať na Východný Mengusovský štít. Veď nás od nástupu naň delila len malá štrbinka a či platňa a nevysoká nástupná stienka. Pokúsil sa ju prekonať, akože inak, Prekopa. No, hoci bol z nás hádam najvyšší, nedosiahol rukami na nejaký chyt na čelom stienky. Darmo sa usiloval. Nepustila ho. Z oboch strán platne boli zrúzy, ktoré nedovoľovali stienku – výšvih obísť.

Keď sa Prekopa vzdal, odviazal sa od nás náš Motl, nižší no pružnejší chlapík. Odhovárali sme ho. Chceli sme ísť spolu s ním, aby bol predsa len istený. Skúšal skalú. Nebol dobrý pohľad naň ako tam nenaviazaný balansoval nad zrázmi. No, ani jeho výšvih nepustil. Vrátil sa k nám s „prázdnyimi rukami“. Nenapadlo nám ani jednému urobiť prvolezcovi živý rebrík. Ja som to vtedy ešte nepoznal. Neskôr som však sám s úspechom použil tento spôsob i viackrát.

Zbližovanie sa:

Aj keď sa nám nepodarilo zdolať aj druhý Mengusovec, necítili sme sa ako porazení. Nálada všetkých bola veľmi dobrá, keď sme zostupovali úbočím hory späť do doliny pod Hincovo pleso. Pri tomto zostupe som sa veľmi zbližil s učiteľom Bartom. Veľmi skoro sme obaja vybadali, že sme rovnakého zmýšľania, bolo to predsa za slovenského štátu a my sme zbadali, že sme luteráni. Toto nás ešte viac zbližilo. No samotný James mal okrem podporovania horolezeckého športu medzi Slovákmi aj náplň mravnú a ideovú. Veď už to naviazanie na lano neraz dovtedy úplne neznámych ľudí vytváralo spojenie, nevyhnutné spojenie. Veď tí dvaja, traja na jednom lane boli na seba odkázaní vzájomnou pomocou. Tu bola, tu musela byť základom solidarita v dobrom i zlom. A v zlom ešte viacej. Klimko Bachleda, „krol Tatarnikov“, zahynul pri záchranej akcii nešťastníkov, ktorí vypadli, tak sa zdá, v oblasti Javorového štítu. A Franz st., najznámejší, najstarší a najznámejší z našich horských vodcov, ako mi hovoril posledný z generácie bývalých horských vodcov z povolania, Janko Počuvaj, sa skĺzol v údolných zrázoch steny Prostredného hrotu, kde sprevádzal dvoch turistov, keď v hmle hľadal cestu do doliny. A tí dvaja ho tam nechali bez pomoci a tam zomrel.

V Jamesi by sa také niečo nemalo stať. Pomenovanie horolezeckého spolku JAMES vzniklo vlastne zložením začiatkových písiem hesla, ktoré mu dávalo ideovú náplň: Idealizmus, Altruizmus, Mortalizmus (alebo Moralizmus), Eubiotika, Solidarita. Rád potvrdzujem, že som cítil a vnímal v našej organizácii tohto ducha spolupatričnosti.

Nasledujúci deň bol oddychový, čiže bez programu. Ja som však necítil potrebu oddychovať. Preto som si zaumienil, že v ten deň pôjdem na Kriváň. Pre tento svoj plán som získal aj Bartu. Túto druhú noc sme nocovali v miestnosti budovy starej stanice elektrickej železnice. Vchádzalo sa tam malými dvierkami z odvrátenej južnej strany. Keď sme sa však ráno prebudili, mrholilo, všetko bolo v oblakoch a hmle, nepríjemné chladné počasie. Nuž, v takomto počasí sa nám na Kriváň nechcelo. Rozlúčil som sa s novými známymi a vrátil som sa späť do Spišskej Novej Vsi bohatší o nové zážitky.

Obľúbil som si hory:

Po rokoch hodnotím tento svoj prvý výlet do Vysokých Tatier. Bol veľmi krátky, no stál za to. Veď hneď na prvý raz som sa dostal medzi skutočných milovníkov našich najmenších veľhôr sveta a hneď s nimi na lane a do skál. Tak sa mi to zapáčilo, že som bol potom každý rok na Jamesi. Ba aj moja Vierka, kým ešte neprišli deti, bola tam so mnou. Nevedel som si predstaviť prežitie roka bez návštevy Tatier. Chodili sme do ich lona a na ich vrcholy neskôr aj s deťmi, keď už povyrástli. Pozdejšie sme zamenili Vysoké za Západné Tatry, ktoré sme si ešte viacej obľúbili. Moja Vierka túto moju záľubu podporovala, lebo aj sama rada chodila po horských chodníčkoch so mnou spolu.

Jeden rok sa zdalo, že sa do Tatier nedostanem. Bol to rok, keď som bol uväznený. Koncom augusta ma však prepustili z väzby. Vtedy nás tlačili mnohé starosti, ktoré zaháňali naše radosti. A predsa som sa aj toho roku dostal do Vysokých Tatier. Bola to Vierkina zásluha. Ja som sa vtedy snažil ani nemyslieť na Tatry. Boli sme spolu v Spišskej Novej Vsi na hrobch rodičov. Bol november a počasie bolo znesiteľné. Vierka navrhla, aby sme cestou späť skočili do Tatier aspoň na chvíľku. Naše financie neboli nikdy na vysokej úrovni. No v týchto časoch boli celkom na dne. Aj len to odbočenie sa dalo pocítiť na vrecku. No, Vierka vedela, ako veľmi by som chcel ísť do Tatier aj v tento nešťastný rok, nuž to navrhla. Šli sme do Smokovca, na Hrebienok a dolu popri Studenovodských vodopádoch. Za nič by som nebol dal tento jej pre mňa taký vzácny návrh a to, že sme ho uskutočnili. Ani rok väzenia nebol bez Tatier.

Nové hory krás:

Využijem toto odbočenie. Ktorýsi rok neskôr navrhla Vierka, aby v lete nešla naša rodina do Vysokých, ale do Západných Tatier, alebo – ako sa prv volali, Liptovských hôľ. Nie veľmi pochuti mi bol tento jej návrh. Boli to práve tie roky, kedy som si nevedel, ako som už spomenul, predstaviť rok bez krátkeho pobytu vo Vysokých Tatrách. Podvolil som sa, že skúsime jeden rok. Útulok nám zabezpečila kmotra Blažka v Račkovej doline v Mužíkovej chatke. Prišli tam s nami aj susedovci zo Sucháňa, rodina farára Križana. Boli sme tam týždeň. Chodili po okolitých horách, dolinách, hrebeňoch, vrcholoch. Ja každý deň ostatní striedavo. Pre mňa tento pobyt znamenal objavenie ešte krajšieho sveta vrchov ako sú Vysoké Tatry. Nemohol som sa zdržať a krátko po návrate domov som opísal všetky svoje dojmy a zážitky v spomienkách „Račkova dolina“. Odvtedy som nadšeným propagátorom Západných Tatier, ktoré podľa mojej mienky sú pre turistiku atraktívnejšie ako Vysoké Tatry. A nie sú preludnené.

Moja iniciatíva:

Vráťme sa však k načatej niti a tú snuvajme ďalej. Mal som za sebou horolezecký krst a ten ma na čas zviazal tomuto krásnemu športu. Nasledovali mesiace Slovenského národného povstania. Do Spišskej Novej Vsi sa vrátil z frontu kaplán Királ a ja som odišiel na povstalecké územie, kde som za celý čas povstania pracoval na povereníctve Revolučnej slovenskej národnej rady pre školstvo. Po potlačení povstania som sa vrátil späť do Spišskej Novej Vsi, odkiaľ bol brat Királ preložený a ja som tam zostal ďalej ako kaplán. Tam som prežil aj prechod frontu aj prvé týždne po oslobodení. V júni som sa zasnúbil s Vierkou a keďže som ochorel, odišiel som do rodnej Ľubietovej k mame zotaviť sa.

Po nastúpení do práce ma prideliť za kaplána do Nécpl, neskôr do Prešova a odtiaľ za administrátora do Hanušoviec nad Topľou. Z Hanušoviec som zorganizoval horolezecký výlet do Vysokých Tatier. V ten rok, myslím, James ešte nefungoval. Podarilo sa mi získať priateľa Ľuda Haydeho, aby šiel s nami na niektorý tatranský končiar. Voľba padla na Český štít. K Ľudovi sa pripojila jeho švagrina Viera Zaťková a k nám zasa naša pozdejšia kmotra Blažka Albrechtová. Neskoro večer sme dorazili do chaty pri Popradskom plese, kde sme nocovali. Ľudo s Vierou priniesli dve horolezecké laná.

Kráčanie v horách:

Ráno sme my piati vystupovali pomalým pravidelným krokom Mengusovskou dolinou cez prah kotliny Žabích plies pod Rysmi na sedlo Váhu.

Tu chcem opísať Ľudov krok. Pozoroval som Ľudov krok a vôbec pohyb tela pri tomto pochode dolinou. Mal som dojem, akoby sa mu nechcelo ísť, akoby sa radšej ešte v chate vyvaľoval. Pritom lenivo ťahal jednu nohu za druhou. Aj to pristupenie, polozenie nohy na zem bolo pomalé. Akoby som sa díval na spomalený film. Pritom ten pomalý rytmus nôh sa vôbec nemenil. Bol akoby skamenelý. Nijaké zrýchlenie, nijaký poskok, bez prestania len dlhý krok. Pritom stupaj nohy kládol v rozličnom smere vždy tak, ako si to vyžadoval terén a tvar chodníka. Akoby sa noha stále vyzvrtovala, no krok sa nemenil, ani pohyb tela sa nemenil. Bol to pravidelný výkyv dopredu s malou amplitúdou. Každý krok bol dlhý, no pohyb tela sa zdal krátky. Keď som sa tak díval, ako kráčal vpredu pred nami, v duchu som sa naň aj hneval, prečo sa tak vlečie, prečo nám ukazuje, ako sa mu nechce, akoby sa len kvôli nám obetoval. Viackrát som si toto o Ľudovi pomyslel. Neskôr, keď som sa už aj ja rozhodil po tatranských chodníkoch, som pochopil, že toto je v tomto teréne najsprávnejší, najúspornejší a najrýchlejší pohyb a spočiatku som sa doň veľmi nutil, kým som si ho navykol. Neskôr potom zakaždým, len čo som stupil na horský chodník, nasadil som automaticky toto kráčanie.

Stalo sa raz, že sme dvaja vyrazili z chatky vo Furkotskej doline na Rysy. V Mengusovskej doline, kde je už dobrý prehľad ponad kosodrevinu po chodníku ako aj do úbočí pod Žabími plesami, sme videli, koľko turistov sa hemží na našej trase. My sme boli na samom konci. Ja som šiel vpredu, Sabaka zo Spišskej Novej Vsi šiel za mnou. Prirodzene, šiel som tým pomalým dlhým „haydeovským“ krokom. Tí pred nami sa ponáhľali, pobehovali, postávali, posedovali a my našim pravidelným pomalým dlhým krokom sme ich všetkých rad radom popredbehovali bez toho, aby sme sa boli o to usilovali. Jednoducho, šli sme rýchlejšie. Pri Žabích plesách sme už boli medzi prvými. Tam sme si urobili malú prestávku a dačo, hádam, aj zahryzli. Len tak postojacky. Na vrchole Rysov sme boli samí prví. Za nami sa to potom trúsilo i z našej i z poľskej strany. Mohli sme si vybrať najvhodnejšie miesto, ako sme aj urobili. Neskôr mi môj spoločník povedal, že sledoval môj krok, ako pomaly, tiahlo, pravidelne kráčam a že sa presvedčil, keď ma v tomto napodobňoval, že sa najmenej unavil a že sme postupovali najrýchlejšie.

Elementárna škola horskej turistiky:

Správne chodenie po horských chodníkoch a cestičkách patrí do násobilky vysokohorskej a vôbec horskej turistiky. Je predpokladom tých najkrajších zážitkov a najväčšieho úžitku z chodenia po horách. Správny automatický krok totiž umožňuje, aby si človek všimol každú maličkosť, každý kamienok, trávičku, kvietok, chrobáčka v blízkosti a občas vrhol pohľad aj do širšieho okolia a tak registroval kaleidoskop obrazov a scenérií prekrásnej tatranskej prírody.

A ešte niečo dôležité. V Tatrách a na horách vôbec sa chodí predovšetkým očami. Tu sa nekráča naslepo ako po asfaltovom chodníku v meste. Lebo aj keď sú tatranské chodníky a cestičky najkrajšie, najlepšie, najzdravšie, sú plné

nerovnosti, kamienkov a skál, priehlbín i výpuklín. Jedno miesto je vykladané samou granitovou dlažbou, iné zas kobercom trávy a machu a zas na inom mieste je sypký pieskový povrch, no najviac na nich je štrku.

V Tatrách každý krok, každé stupenie je originálne, vôbec sa nepodobá druhému ako na mestských asfaltových chodníkoch. Preto sa musí chodiť na týchto chodníkoch vopred očami a potom nohami. Oči musia zaregistrovať terén, základňu kroku, aby dali príkaz nohe, ako našliapnúť. V Tatrách si môže človek veľmi ľahko nohu vytknúť, ľahšie ako na mestskom trotoáre, ak ju nevedie očami. Každý krok teda musí urobiť najprv oko a keďže tie kroky sú pomalé, bystré oko má dosť času všimnúť si najbližšie a ďalšie i celkom ďaleké okolie.

Delíme sa o naše Tatry:

Teda sme my piati zastali na sedle Váha a dívame sa dolu do divokej Českej doliny a doprava zas na fascinujúcu galériu Ganku. Vpravo hore sa černie do vysoka náš hrebeň, hrebeň Českého štítu. Nie je to zaujímavé? Bratom spoza Moravy sme dopriali jeden z našich tristo končiarov tatranských. Asi preto, lebo vieme, že majú radi naše Tatry. (Dnes je už premenovaný na „Ťažký štít“ – že „Český“ bol chybné preložený z poľského „czezsky – ťažký“. Poznámka – Peter Vízner) Aj bratom zo severu sme dožičili kúštik Tatier. Poľský hrebeň je na ich počesť, i keď je to vlastne len taký hrebienček. No asi málokto je tak husto navštevovaný ako práve tento. Aj Poliáci ľúbia naše Tatry a nie raz v minulosti na ne škúlili a si záľusk robili. V tridsiatych rokoch tohto storočia ich chlapi pochodili – vyriešili tie najkrajšie a najťažšie klasické cesty tatranskými skalami. Nejedna cesta a nejedna fliačik tatranských skál nesie meno niektorého z týchto bohatierov. Naším južným susedom sme nič nedopriali. Hádám aj preto, že títo by si ich najradšej celé prisvojili. V poslednom čase v Tatrách ďaleko najviac počuť nemeckú reč. Aj týmto, i keď nie vždy nám prajným susedom – či už Kollár nespieval o nich „zardi se závistná Teutónie, souseo Slávy...? – sme predsa len z našej prislovečnej slovenskej dobroprajnosti dačo dali. V Malom Kežmarskom štíte majú svoj „Nemecký rebrík“.

Prvý raz s Vierkou:

Dosť však týchto vedľajších rečí. Dajme sa už do lezenia! Naviazali sme sa na dve laná. Na jedno si Ľudo naviazal svoju Vierku a Blažku a na druhé zas Vierka Zaťková mňa. Uzly, naviazanie nás spravili aj nám oni dvaja, starí jamesáci. Ľudo šiel prvý. Začiatok nie je veľmi povzbudzujúci, lebo je tam pamätná doska, ktorá pripomína smrť nejakého turistu na týchto miestach. Nedbali sme na to. Deň sa ukazoval pekný. Dobré sa nám liezlo. Ja som už mal krst s lanom za sebou, no tie dve s Ľudom boli prvý raz na skalách lanom priviazané a museli si vyhľadávať dobré chyty a stupy. Vierka si počínala tak, akoby v živote nič iné nebola robila, len lozila po skalách. Blažka bola trochu opatrnějšía. Za nimi my dvaja s Vierkou sme mali dosť času vychutnávať pohľady raz na jednu raz na druhú stranu, vždy podľa toho, na ktorej strane hrebeňa sme sa nachádzali a či na samučičkom samom ostrom hrebene. Musím pripomenúť, že moja spoločníčka bola veľmi svedomitá a zapálená Jamesáčka, čo dosvedčovala aj tým, že mala denník, do ktorého značila každú absolvovanú túru a podrobnosti z nej.

Skalné problémy:

Problémom sa ukázal byť tzv. „skalný kôň“. Bol to veľký balvanisko na hrebene, ktorým sa muselo ísť buď obkročmo sediac ako by na koni alebo ručkujúc a nohami idúc po jednej strane. Nič ťažkého, iba zaujímavé. Ibaže „kôň“ sa skláňal v smere postupu, takže lezec sa musel dívať chcej – nechcej do hlbokých zrázov na oboch stranách. A toto bol kameň úrazu našej kmotry Blažky. Vyškriabala sa na koňa a riadne obkročmo si naň sadla. No, keď videla ten hlboký vzduch z oboch strán, akoby ju ten pohľad priklincoval o skalú. Nie a nie sa posunúť na koni asi tak 3 – 4 metre ďalej. Darmo ju Ľudo ťahal za povraz, darmo sme ju spredu i zo zadu povzbudzovali. Stvrdla na koni. Ja som sa potom vyštvrel na bok koňa z pravej strany, kde bola pozdĺžna rýha a rukami som jej podpíeral pravú nohu, aby cítila istotu opory. A tak pomaly pomaličky predsa len presedlala z koňa na pevnú pôdu.

Tou pevnou pôdou bola vlastne neveľká terasa, z ktorej bol ďalší postup výšvihom cez kolmú stienku. Na tejto malej teraske sme sa po prvý raz počas lezenia zišli všetci spolu. A tu Ľudo sa zadíval na môj uzol na bruchu, ktorým som bol priviazaný k svojej spolulezkyňi a priam zdúpnel: „Viera, čo si to urobila?!“ a potiahol zľahka za uzol, ktorý sa v tom momente rozviazal. „Veď sa mohol zabiť!“ No nezabil som sa. A tak sa Ľudo utíšil. Vierkina jamesácka hrdosť však utŕžila malú štrbinu. Ja som jej však nič nezazlieval. Mal som sa predsa sám naviazať, ako som vedel.

Výšvih cez stienku nás trochu vyproboval. No zdolali sme ho a za chvíľku sme už všetci stáli na vrchole Českého štítu. Pred nami sa dvíhali čierne steny a hrana Vysokej, jedného z najkrajších tatranských končiarov. Aj nás vábila, aj času by sme boli mali dosť, no chmáry nad našimi hlavami a slabé poprchávanie radili čím skôr dolu. Veď väčšina sme boli začiatočníci a cesta dolu, späť viedla šikmo stredom západnej steny Českého štítu.

Nedorozumenie pri zostupe:

Po nepríjemných naklonených platniach sme zostupovali nižšie na juhozápadnú hranu Českého štítu a v nej cez „Kohútik“, charakteristickú ďaleka viditeľnú štrbinu v tejto hrane. Tu sme začali zostupovať už nenaviazaní a každý osve. Ľudo vpredu skoro utekal. Za ním upaľovala Viera. Vierka sa ich dosť dobre držala, len Blažke sa šlo zle. Šmýkala sa, neraz si musela i rukami pomáhať a po zadku sa spúšťať. A ja som ju nemohol nechať samú sa trápiť vzadu a tak som jej pomáhal a radil, kde bolo treba. A hneval som sa v duchu na Ľudu, že tak uteká a aj na Vierku, prečo nás dvoch nečaká. Ja som chcel byť tu v Tatrách s ňou. Veď celý tento výlet som zorganizoval preto, aby sme v Tatrách prežili pekné chvíle spolu. No svedomie mi nedovoľovalo nechať Blažku a pripojiť sa, dobehnúť Vierku, čo by som bol hravo urobil.

V chate pod Rysami na nás dvoch počkali. Už tu som zbadal, že sa Vierka na mňa hnevá, že som sa „venoval“ Blažke a nie jej. Nemohol som jej tam vysvetliť, ako to vlastne bolo a tak sme pokračovali v zostupe my dvaja rozladení, nie v dobrej nálade. Chcel som si ju nejako udobriť v jej nespravodlivom hneve a tak som hľadal cestou čučoriedky a zbieral jej ich, ale ona ich zahodila. Tak veľmi sa na mňa hnevala. No skôr ja som mal príčinu hnevať sa na ňu. A ja som sa už nehneval. Kým sme však prišli do chaty pri Popradskom plese, bolo už zasa medzi nami dobre.

Nezaslúžená odplata:

Vierka mi svoju „neveru“ odplatila na druhý deň, keď sme schádzali z hôr na električku. Zasa už svietilo slniečko a bol pekný deň. Aj náladu sme mali my traja, čo sme schádzali, výbornú. Dievčatá, Vierka a Blažka, sa obnažili do pol pása, len podprsenky si nechali na sebe. Chceli si nachytať tatranského slnka. Kým sme prechádzali pustými miestami, mi to nevadilo. No, keď sme sa blížili k osade a k železničnej stanici, žiadal som ich, aby sa lepšie oblekli. Odmietli a tak šli ďalej, čo som nepokladal za vhodné oblečenie. Hádám som mal vtedy v sebe trochu puritanizmu. Kým sme čakali na električku, mali sme veľa času a tak sme zišli k potôčku pod stanicou. Tu sa ony dve spiklenecky opaľovali ďalej obnažené. Ja som sa zas kúpil v potoku. Voda bola riadne studená.

Jamesácka parta:

S Vierkou a Blažkou sme boli ešte raz na horolezeckej túre. To sme už boli manželmi. Dostali sme sa do skupiny na Popradskom plese. Veselá parta boli naši jamesáci. Keď sa na horolezeckom týždni znova po roku stretli známi zo všetkých kútov Slovenska, od Bratislavy až po Košice, neobišlo sa to bez posedenia pri pohárikoch a družnej zábavy a spevu. Potom sa však stalo, že náš vedúci ráno medzi nami chýbal. Všetci sme už boli pripravení a čakali pred chatou, ako bolo zvykom, no, jeho nebolo. Až po chvíli sa konečne objavil aj on. Veľmi bolo vidno na ňom, že noc preflámoval. Keď sa konečne dal ako tak do poriadku, pochopili sme, že nemá program, kam nás povedie. Len keď tam stál pri nás, sa rozhodol za túru na Východný štít nad Železnou bránou. Veľmi jednoduchá túra s krátkym lezením v skale. Na jeho fyzickú i psychickú situáciu v tej chvíli však primeraná. Naším vedúcim vtedy bol známy bratislavský lekár doc. Bárdoš.

Znova s Vierkou na lane:

Hneď za chatou sme začali vystupovať strmými no krásnymi Zlomiskami popri Zlomiskovej strážnici ku Zmrzlému pliesku (ktoré bolo naozaj čiastočne zamrznuté, hoci sme boli prostred letá). Pokračovali sme do štrbiny, či sedla, kde sme sa naviazali a potom už pokračovali v krátkom lezení. V ceste bolo len jedno miesto obťažnejšie. Mal som so sebou aj Vierkin detský fotoaparát „Kodak“ za 40.-Kčs. Chcel som urobiť zábery na pamiatku našich „horolezeckých túr“. Hoci bolo zachmúrené, tento aparát, na ktorom sa nedala nastaviť ani clona ani vzdialenosť, len film sa dal prekrútiť a spúšť spustiť, nám urobil „dokumentárne snímky“ horolezkyň Vierky a Blažky.

Krátke lezenie sa skončilo fascinujúcim pohľadom do tmavej hĺbky, myslím, Kačej doliny. Tento krátky pohľad a hneď sa šlo späť. Na naše šťastie. Pri zostupe Zlomiskami nás zachytil lejak. Boli sme radi, že sme sa už vracali. My čo sme boli dobre oblečení a obutí do tohto terénu, sme sa vracali a niektorí ľahkomyseľní turisti v šortkách a poltopánkach, ba aj len v sandáloch, vystupovali. Aký kontrast nielen v tomto zovňajšku, ale aj v zmýšľaní, ktoré sa môže v Tatrách ľahko skončiť tragicky. Stretli sme vracat' aj Roberta Kubína, košického horolezca a organizátora zdatnej mladšej generácie košických horolezcov. Tento aj so spoločníkom bol ovešaný železom, skobami, karabínkami, kladivom, čo mu pri každom kroku štrngalo. Vtedy som po prvý raz videl skutočného horolezca aj s celou technickou a materiálnou výstrojou. Našou výstrojou bolo len lano. A ja som sa ani pozdejšie nedal na túry, na ktorých boli potrebné aj skoby. Kubín chcel „vyriešiť“ nejaký problém na Popradskom ľadovom štíte. Nič nevyriešil. Aj ich zohnala späť do chaty táto búrka.

Moja Vierka v horách:

Toto bolo druhé a posledné Vierkino horolezecké účinkovanie. Prišli deti, Vierka a Peťo, v krátkom časovom rozpätí, a ona sa za niekoľko rokov nedostala od nich do hôr. Ja som bol aj vtedy každý rok na Jamesi, no vždy len 3 – 4 dni, nikdy nie celý týždeň. Keď deti vyriastli, chodili sme aj s nimi každý rok do Tatier, na lano sme sa už však s Vierkou viac nenaviazali. Rád píšem, že moja Vierka bola veľmi zdatná turistka, ktorá mala tak rada naše hory a vrchy ako aj ja. Na lane si počínala suverénne. Bola pokojná. Pri lezení sa neponáhľala, ale – ako je to správne – vždy vopred zvažila každý chyt a každý stup. V skalách platí základný zákon troch bodov, troch oporných bodov, t.j. napr. dve ruky a jedna noha musia byť pevne na skale alebo dve nohy a jedna ruka. Ten štvrtý voľný úd môže potom urobiť pohyb, ale nikdy nijaký pohyb len pri dvoch oporných bodoch. Nedodržanie tohto zákona sa môže stať tragickým aj v ľahkom teréne. V tomto si Vierka počínala veľmi správne. Závratoú netrpela. Ja niekedy. Vždycky som však pocítil závrat, keď som ju alebo neskôr aj deti videl stáť na okraji nejakého zrázu, ako napr. na Tomašovskom výhľade v Slovenskom raji. Bola mi verným a vzácnym druhom na všetkých našich horských túrach, ktorých bolo veľa aj vo Vysokých aj v Západných Tatrách, aj v Slovenskom raji a v Malej Fatre. No najvernejším a najstatočnejším druhom mi bola v našom neľahkom živote.

Ako bolo ďalej:

Nie som si celkom istý, či svoje nasledujúce horolezecké podujatia opíšem v ich chronologickom postupe. Myslím, že to nie je až tak dôležité. Opíšem ich však všetky verne, ako som ich prežíval a si ich dosiaľ, zhruba po 40. rokoch pamätám.

Terryho chata:

Myslím, že najbližší rok som sa dostal do skupiny na Terryho chate. Táto malá milá chatka pamätá ešte Rakúsko–Uhorskú monarchiu. Postavená bola ešte v minulom storočí a pomenovaná podľa budapeštianskeho propagátora a znalca a výskumníka Vysokých Tatier, Dr. Terryho.

Nuž, v roku, keď sme sa tam usalašili jamesáci, bola stále ešte vo svojej pôvodnej podobe a takou zostala ešte aj veľa nasledujúcich rokov. Len pred niekoľkými rokmi ju vari opravili a niečo aj pristavili. Leží v malebnej kotline Piatich spišských plies a je pod dohľadom druhého a tretieho najvyššieho končiaru Tatier, teda Lomnického a Ľadového štítu. Leží vyše 2000 m nad morom.

Metamorfózy Jamesa:

Vedúcim skupiny bol Ing. Bukovčan, starší, vysoký, mocný muž, ktorý tu bol aj so svojou dcérou. To už sa začínali časy, keď aj do Jamesa začali prenikať dovtedy neznáme prvky akýchsi nových poriadkov. Pôvodný James bol vždy príležitosťou stretnutia sa slovenských a českých horolezcov v tatranských chatách a stanových táboroch, aby si mohli zaliežiť. Tu sa vytvárali vzácné a pevné priateľstvá. Predsedom Jamesa za dlhé roky bol novoveský učiteľ Jožo Šimko, zapálený a uvedomelý pracovník v turistike a horolezectve, ktorý mal veľké porozumenie pre mladých ľudí a tí si ho vážili. Usiloval sa Jamesom pomáhať mladým ľuďom, mužom a ženám, aby tu mali príležitosť prejať svoje schopnosti a odvahu, aby sa v tomto ušľachtilom športe vyžívali, no nikdy nie na úkor zdravia. Na stretnutiach pri otvorení týždňa ako aj pri iných príležitostiach im vždy prizvukoval, aby nerobili nijaké hlúposti. Aj v skalách a vo športe je hlavné zdravie a bezpečnosť. „Treba, aby ste sa vrátili domov celí a nedolámaní“, hovorieval. Vždy po skončení kurzu a týždňa horolezeckého vypracoval pre Krásy Slovenska štatistiku vykonaných výstupov s uvedením mien všetkých účastníkov. Raz mi hovoril so zadosťučinením, že v Jamesi sa už niekoľko rokov nestalo smrteľné nešťastie. Úrazy a zlomeniny bývajú, no k tomu dochádza aj na rovnej ceste.

Pri stretnutiach sa každá skupina prejavovala podľa toho, akí chlapci a dievčatá sa v nej zišli. Obyčajne to boli veselí, humorom a vtipom srišiaci ľudia. Raz som sa dostal do skupiny, v ktorej bol aj Fero Mrázik zo Žiliny, pozdejší náčelník THS. Kedykoľvek vypustil z úst slovo–dve, nasledoval vždy výbuch smiechu.

Teraz teda – aspoň tak sa mi to vtedy zdalo – akoby nejaké školenie sa predieralo aj do Jamesa. Boli to roky, kedy naša spoločnosť bola akoby pobláznená do školenia. Bývali dvojtýždňové i mesačné internátne školenia. Nuž, hádam, aj horolezcov bolo treba preškoliť. Ing. Bukovčan nám prednášal v chatke o „amortizátorovi“, novinke, zavádzanej do sovietského alpinizmu. Mal to odkukať počas vojny na Kaukaze. Bolo to pružinové zariadenie cez hrud' a chrbát naviazané na lano na páse, ktoré malo podstatne zmierniť nebezpečný trh pri prípadnom páde do lana. Bolo to zaujímavé. Tiež sme mali uložené za úkol naučiť sa spievať hymnu horolezcov „Goralu, či ti nežal...“. Ani toto nebolo zlé.

Hrebeňom z Baraních rohov:

Prvý deň sme šli asi všetci, t.j. 5 – 6 troják z Baranieho sedla na Baraní štít a ďalej hrebeňom asi do polovice k Snehovému štítu. Prvú trojku viedol Ing. Bukovčan. Ja ešte s dvomi ďalšími, na ktorých sa vôbec nepamätám (jedným z nich bol hádam mladý Palko Plašil), sme šli asi druhí hneď za ním. Karavánu zatváral Ľudo Hayde, ktorý mal na lane dve dievčatá. Jednou z nich bola Bukovčanova dcéra. Lezenie bolo veľmi pekné, nie namáhavé a ani nie extrémne. Iba jedno miesto bolo zaujímavejšie. Bolo treba spustiť sa trochu do hlbokého exponovaného komína, z ktorého krátko po spustení sa traverzovalo doprava späť na hrebeň. Bez problémov sme to urobili. Už sme boli hodný kus od tohto miesta, keď prišla na rad v tomto komíne Ľudova trojka. Ľudo si zastal nad komín. Jeho vysoká štíhla postava tam trčala dohora ako hromozvod a pritom spúšťal dievčatá jedno za druhým. Dival sa na to Bukovčan a nezdal sa mu Ľudov spôsob. Začal kričať: „Čo to robíš? Kto to videl, aby forderman, t.j. ako Ľudo, prvolezec, šiel ako letzterman“. A nadával mu, len sa tak ozývalo po skalách. Zrejme sa obával o svoju dcéru. Z nášho postavenia, a Bukovčan bol ešte trochu ďalej, sa to miesto zdalo veľmi nebezpečné. Ale veď len pred chvíľou sme všetci presne tade prechádzali. Všetci sme to prekonali bezpečne. No, z diaľky to naozaj vyzeralo omnoho nebezpečnejšie. A takto to videl otec, ktorý sa bál o svoju dcéru. Kričal na Ľuda, nadával mu. My sme ho utišovali. Ľudo mu zavolať, „čuší!“ a to bola celá jeho reakcia a kľudne pokračoval v spúšťaní dievčat. Všetko dobre dopadlo. Nezazlieval som otcovi, že sa bál o dcéru. Tu som si však uvedomil, aké klamné sú skaly. To, čo sa zblízka, vo chvíli prechodu, nezdá byť nijako nebezpečné a sa ľahko zdolá, z väčšej vzdialenosti, keď sa už detaily strácajú a členitosť skaly splyva v tmavom šedivom pozadí skál a keď aj expozícia lepšie vyniká pri porovnaní s okolím, ľahké zdá sa byť nebezpečným.

Potom sme ešte pokračovali trochu po hrebeni až sme sa niekde v strede spustili kolmou stienkou a zo štrbiny sme zišli do kotliny.

Výstup na Ľadový štít:

Aj druhý deň bol pekný, slnečný. Asi tri trojky sme šli na Ľadový štít, tretí najvyšší v Tatrách. Vedúcim bol Ing. Miloš Bordáš. Nastúpili sme na hrebeň Pfinnovej kopy, pokračovali cez Ľadovú kopy a na vrchol Ľadového štítu. Všade bola pevná skala, pekné lezenie. Na vrchole nás prekvapil osamelý mladý turista, ktorý už vystúpil sem z druhej strany.

Sadli sme si na vrcholovej plošinke, zajedali sme si a sme sa zhovárali. Do našej besedy na takej vysokej úrovni sa nám miešali zo všetkých strán hlasy lezcov, ktorí vystupovali na okolité končiare zo susedných dolín Zeleného plesa a Veľkej studenej doliny. „Dober!“, „Isti!“, „Idem“, krátke tlmené povely, ktoré však bolo veľmi dobre počuť. To sa dorozumievali medzi sebou tí, čo ešte neboli v cieľi tak ako my a čo nepochybne mali to aj trochu ťažšie ako my. Ojedinele sme počuli aj údery kladivom a typické zvuky zabíjaných skôb: „pig...pig...peg...peg...“ tak nejako. Všetko toto dokopy vytváralo krásnu symfóniu hôr a ľudskej solidarity a priateľstva. Priam hmatateľne sme to cítili.

Hory oslobodzujú ľudského ducha:

To už sa začínali časy, keď sa ľudia navzájom podozrievali, sledovali, udávali, keď niektorí boli zatýkaní a niektorí zmizli. Boli to roky, kedy sa napĺňali slová: „Pretože nepravosť vrcholí, ochladne láska mnohých“ (Mt. 24,12). Pre nás pár tu hore to neplatilo. My sme si úplne dôverovali. Otvorene sme hovorili, čo si myslíme o ľuďoch i o udalostiach. Miloš nám rozprával o nedobrej situácii, o pokazených ľudských vzťahoch v továrni, kde pracoval. Hovoril otvorene o všetkom. Nik sa neobával, že niektorý z nás porozpráva na „patričnom mieste“, čo tu kto hovoril. Hory, skaly, slnko a vzduch a táto krásna Božia príroda spôsobili uvoľnenie duše a prílív ľudskosti, úprimnosti, dôvery. Tam som v tejto chvíli nadobudol presvedčenie, že skutoční turisti, milovníci hôr a prírody nemôžu byť zlí ľudia. Toto presvedčenie dosiaľ prechovávam a to napriek tomu, že do prírody vtrhli už aj mnohí vandali.

Príhoda s osamelým turistom:

Ktosi spomenul, že tu pri vrcholovej železnej tyči našli raz mŕtvolu turistu, ktorého zastihla búrka a zabil blesk. Asi po poldruhej hodine sme začali zostupovať opačným smerom, ako sme prišli, k ľadovému sedlu. Hrebeň bol bezpečný a dosť široký, no cítili sme z oboch strán mohutné zrúzy východnej i západnej steny štítu. Postupovali sme naviazaní aj keď nakrátko a bez istenia. Osamelý turista šiel s nami, pravda, sám. Došli sme k známemu „skalnému koňovi“, asi 20 m dlhý veľmi úzkej kamennej hradbe. Prechádzali sme ho postojacky. Ja som bol v poslednej trojke. Zbadal som, že osamelý turista zaostal, nepokračuje s nami. Videl som ho, že stojí celý zarazený vpravo od tejto hradby na svahu, kde sa otvárala expozícia. Zbadali sme, že mu hrozí nebezpečenstvo a tak sme sa vrátili a zostúpili k nemu. Stál prikrčený nad veľkou dierou vzduchu, ktorú mal prekonať dlhým krokom nadol. Pýtali sme sa ho, kade sa dostal hore. „Tadeto!“ Pochopili sme. Idúc hore urobil tento dlhý kritický krok bez ťažkostí, lebo sa díval pred seba hore a nevidel tú vzduchovú dieru, do ktorej sa teraz tak strnulo díval a nebol schopný pohybu. Vzali sme ho medzi seba na lano a previedli cez „koňa“. Uvažoval som, čo by sa bolo stalo, keby sme tam neboli my bývali?

Moje problémy:

Tretí deň mal byť oddychový. Ja som však nemienil oddychovať, lebo som sa na štvrtý deň zberal už domov. Nikdy som nezostal celý týždeň na Jamesi. Malo to dve príčiny. Nechcel som nechávať Vierku doma samú s malými deťmi tak dlho. Druhý dôvod bol finančný. Bol som síce vtedy profesorom – katechétom na martinskom gymnáziu a mal som už plnú kvalifikáciu, no systemizované miesto viazal kolega Hysko, ktorý bol na PN, takže som bol ustanovený len výpomocným učiteľom a či profesorom. Nedostával som mesačný plat, ale mi platili len za odučené hodiny. Teda cez dva mesiace prázdnin sme nemali nijaký príjem. Do hôr ma to každý rok ťahalo. Už mesiace vopred som sa na to tešil a túry plánoval. No, z hôr som musel predčasne utekať domov aj pre túto našu finančnú mizériu.

Prvý na lane:

V oddychový deň Hayde zorganizoval asi 5 – 6 chlapcov aj dievčat na hrebeň k Lomnickému štítu s tým, že na Lomnickom vo vrcholovej stanici a či v observatóriu prenocujú. Na spanie tam bolo málo miest a tak darmo som sa mu ponúkal aj ja do skupiny. Jeho myšlienku som však využil. Ani Ondro Oravský, Ľupčan, nechcel zostať doma na chate. Bližšie som sa s ním zoznámil, keď sme jeden podvečer hádzali kamene z terasy pred chatou do plesa, kto ďalej zalúči. Moje kamene veru najďalej robili kruhy na vode. Dohovorili sme sa my dvaja, že pôjdeme tiež tým hrebeňom na Lomnický, no z Pyšného štítu zostúpime a vrátime sa do chaty. Dohodnuté, urobené.

„Kam vy idete?“ oboril sa na nás druhý deň ráno Ľudo Hayde, keď sme sa aj my pripojili k jeho skupine, ktorá mierila za Mačacie veže. „Naša vec! Či nemôžeme, kam chceme?“ „S nami nemôžete, lebo tam niet pre všetkých miesta na spanie.“ „Už sa len neboj!“ Na hrebeň sme nastupovali spolu s nimi. Jedna trojka akosi otáľala s nástupom na skalu – akoby jej prvolezec nevedel, ako na to. Využili sme to a my sme sa prilepili na skalu pred nimi. Potom v ďalšom postupe, je tam niekoľko veží a vežičiek, Ovčiarska veža, Veterný štít, Supia veža, Malý Pyšný, Lastovičia veža, Pyšný štít, sme šli striedavo po tejto peknej hrebeňovke, v ktorej sú trochu problémy na začiatku a na konci pri zostupe z Pyšného do Bachledovej štrbiny. Na tejto dráha sme sa teda „predbehovali“ s Ľudovou partou. Raz sme my dvaja boli vpredu, raz zas niektorá jeho trojka. Nám sa šlo predsa len rýchlejšie, lebo sme boli len dvaja. Nebolo treba čakať a doberať a istiť tretieho.

Tragický rozmar:

Počas celého lezenia sa nám myšlienky občas rozutekávali za nejakou dievčinou, ktorá sa mala vydať pred niekoľkými dňami našou cestou a odvtedy je nezvestná. Hovoril nám to chatár z „Terinky“. Vraj sa spolu s matkou uchádzali o priazeň jedného muža. Keďže úspech mala matka, ona z trucu sa pobrala z Baranieho sedla, tam malo dôjsť k roztržke medzi nimi, do skál. Bola len naľahko oblečená a v poltopánkach. Teda absolútne nevystrojená na náročnú túru. Aj jej psychický stav bol najnevhodnejší do tohto terénu. Už ju niekoľko dní hľadali v miestach, kde by podľa predpokladu mohli nájsť už len jej mŕtvolu. Informácie svedkov aj nešťastnej matky však neboli dosť presné, všetko bolo akosi pod afektom skreslené. Dosiaľ ju neobjavili. Nuž, chatár aj nám nakladal cestou oberať sa po nej.

My dvaja sme sa s našimi spoločníkmi rozlúčili na Pyšnom štíte. Z Bachledovej štrbiny sme sa spúšťali snehovým žlebom v hmle a za drobného mrholenia do doliny a na chatu. Nešťastnicu sme nenašli. Asi o dva týždne neskôr som sa dozvedel, že ju chatár našiel zapichnutú v snehu niekde v tých miestach, ktorými sme schádzali my.

Nedá sa dosť dobre pochopiť takéto počínanie, i keď milostné a či erotické vzrušenie nemožno podceňovať. Avšak na dlhom skalnatom hrebene, ktorý zrejme šťastlivo prekonal, už sa jej rozpalená myseľ mohla dostatočne ochladiť, aby si počínala rozumnejšie. Nedá sa však vylúčiť ani samovražedný úmysel tej mladej ženy, ktorej sokyňou bola jej vlastná matka. Nemyslím, žeby takéto príhody dobre zapadali do našej hoc' aj divokej tatranskej krásy.

Kruté straty:

Spomeniem aj inú tragickú príhodu, ktorá sa o niekoľko rokov pozdejšie stala presne v týchto miestach. S Danom Veselým, vtedy študentom teológie, šli sme cez Malú Studenú dolinu popri Terryho chate. Chceli sme prejsť tromi sedlami: Priečnym, Prielomom a Poľským hrebeňom. Keď sme prechádzali popred chatu, videli sme pred sebou skupinku mládenca s dvomi dievčatmi mieriť krížom cez dolinu. Mládenec bol ovešaný skobami a karabínami, ktoré mu pri každom kroku cvendžali. „Idú zrejme na Mačacie veže“, som povedal svojmu spoločníkovi. Šli naozaj ta a my sme si šli svojou cestou. Predvečer sme po prekonaní túry dorazili na stanicu elektrickej dráhy v Starom Smokovci. Sadli sme si na lavičku, kde už sedel Fero Lipták, jeden zo zakladateľov Jamesa a vôbec slovenského horolezectva. Poznal som sa s ním zo Spišskej Novej Vsi, kde býval a tak som sa mu prihovril. „Stalo sa veľké nešťastie,“ začal rozprávať. „Jedna mŕtva na mieste, jeden smrteľne ranený v sobotskej nemocnici a jedna ľahšie ranená. Chceli preliezť stenu Mačacej veže. Chlapec vyliezol do steny na dĺžku lana a sa priskoboval. Za ním liezlo dievča (myslím, že sa volala Gergeľová alebo tak nejak, moja poznámka) a to

vypadlo a začalo pendlovať popri stene. O chvíľu sa tým kymácaním vytrhla skoba, na ktorej prakticky všetci viseli. Chlapec i dievča sa zrútili a strhli pritom aj druhé dievča, ktoré stálo ešte len na nástupe. Toto dievča sa len málo poranilo. To prvé dievča zostalo ležať mŕtve pod stenou a chlapca previezli s veľkými poraneniami do nemocnice.“ Neskôr som sa dozvedel, že chlapec čoskoro podľahol ťažkým zraneniam. V agónii vraj stále hovoril: „Skoba to nevydrží...skoba to nevydrží“, nevydržala. Stálo to dva mladé ľudské životy.

Boli to tí mladí ľudia, ktorých sme ráno videli smerovať k Mačacím vežiam. Nechcem súdiť, len vyjadriť svoju mienku: mládenec sa chcel ukázať, vytiahnuť pred dievčatmi a zrejme nebol ešte na takej úrovni, aby ťažkú, kolmú i keď nevysokú stenu zvládol technicky i psychicky. Dievčatá sú v takomto prípade vždy odvážne, možno až príliš odvážne a dôverčivé.

James vychovával:

Počas horolezeckých kurzov a týždňov Jamesa liezli každoročne po tatranských skalách stovky mladých i starších chlapcov a dievčat. Uchádzač o členstvo musel prejsť najprv kurzom, kde ho skúsení Tatranci uvádzali do techniky a taktiky lezenia na skalách a v expozíciách. Tri oporné body sa pritom prizvukovali do omrzenia. Spôsoby naviazania na lano, rozličné spôsoby istenia, zlanovanie a pod. a všetko hneď aj prakticky prevedené na cvičných skalách. Upozorňovali na rozličné objektívne nebezpečenstvá ako aj na psychologickú prípravu. V horolezeckom týždni, kde už boli starší horolezci, skupinu viedol vždy skúsený Jamesák, ktorý odobroval jednotlivé túry a radil, ako si kde počínať a na čo dbať, najmä ak boli v ceste nejaké ošemetné miesta. Vždy pritom v ovzduší Jamesa visela vypovedaná i nevypovedaná Šimkova téza: „neurobíť hlúposti, nepreceniť sily“. Šimko si vážil skutočnosť, že v Jamesi sa už niekoľko rokov nestalo smrteľné nešťastie. A dbal, aby tak aj ďalej bolo. James propagoval i umožňoval horolezectvo medzi našou slovenskou mládežou, ale aj chránil zdravie a životy. V tomto ohľade sa nedajú porovnať časy jamesáckeho lezenia s terajšími, kedy každoročne desiatky mladých životov vyhasnú pod tatranskými skalami. Pripustíme, že dnešný nával turistov na vysokohorských chodníkoch a skalách, ktorý ide do desiatok tisícok, sa nedá porovnávať s vtedajšími stovkami. No, nepochybne hralo tu úlohu aj to „tútorstvo“ vtedajšieho Jamesa. James dnes totiž už nezachytáva a neusmerňuje ani malé percento tých, čo sa triapu na skaly.

Chatári v Tatrách:

Toto svoje účinkovanie v Malej studenej doline nemôžem zakončiť bez toho, aby som nespomenul chatárov v Terryho chate. Keď som totiž po štyroch dňoch pobytu odchádzal a platil za ubytovanie, stravovanie sa platilo hneď po konzumácii – pravda, cez deň na túre som bol na „svojom koste,“ – bol som veľmi prekvapený, že to stálo len tak málo. Prirodzene, v tých kobkách chaty poschodové celkom preliačené – previsnuté posteľe nepredstavovali nijaký komfort. Ležanie v nich bolo na spôsob „skrčencov“. No boli sme spokojní, lebo sme sa vyspali. Neveľká spoločenská miestnosť bola vždy plná zhovoru a smiechu. No, nezabudnúť, že všetko, čo sa jedlo a pilo, čím sa kúrilo a varilo, bolo treba vyniesť na chrbte z Hrebienka. A to najdôležitejšie bolo, že vtedajší chatári nechceli hneď zbohatnúť. Iste by boli mohli. Nepochybne každý turista, čo sa vyštveral až sem, vďačne a bez reptania by bol zaplatil aj viacej za šálku čaju, za tanier teplej polievky s kúskom chleba. No, boli to vtedy chatári, ktorí mali povahy turistické a nie koristnícke, kupecké. To boli chatári, ktorí poskytovali tieto služby vo vedomí, že slúžia turistom a turistike. Neraz to boli vysokoškooláci, ktorí si prevzali do správy jednu – druhú vysokohorskú chatu, aby si mohli aj sami zaliezť a pritom si dačo zarobiť na štúdiá. Chvála vám a vďaka, chatári týchto rokov!

Po týchto práve spomenutých chatároch nastúpili asi od polovice päťdesiatych rokov chatári z celkom iného „dreva“. Takí, čo za rok chceli zbohatnúť. Takí, čo vás, ak ste si vytiahli z pleciaka svoje zásoby a ich jedli, išli zlým pohľadom prekláť, ba vám aj zakázali jesť „u nich“ zo svojeho. Vtedy nastúpilo tiež obdobie chat – vysokohorských hotelov, v ktorých už našinec – turista ani miesta nemal alebo len tak ukradomky. To bolo obdobie – a trvalo hodne dlho – keď chaty – hotely menili často nielen vedúcich, ale aj prevádzkovacie podniky a keď vôbec nebolo zdravej a prirodzenej koncepcie vedenia týchto objektov turistiky. Avšak aj vtedy sa staré dobré zvyky zachovávali na niektorých chatách. Vždy to záležalo najmä od vedúceho. No, ak sa takým stal holič alebo čašník, Pán Boh zavaruj! Ba boli prevádzkovatelia, ktorí nemali ani len potuchy, ako chata vyzerá a kde sa nachádza. V týchto rokoch som sa stretol v električke s chatárom zo Sliezskeho domu. Hovoril mi: „Chystal som si zásoby na zimnú sezónu. Telefonoval som do ústredia v Smokovci, aby mi poslali cukor, múku a pod. Dotyčný referent sa ma pýtal, či sa ta dá vyjsť autom?“ To bolo ešte vtedy, keď sa ta nedalo ísť autom. Avšak o pár rokov neskôr, keď ste ta prišli, videli ste pri chate a na ceste k chate natlačené desiatky osobných aut so značkou „DDR“. To bola tá nemilá stránka veci.

Nemci a naše Tatry:

Milé a až prekvapujúce bolo, že väčšina týchto našich hostí prišla do Tatier kvôli vysokohorskej turistike. Miesto dlhého traktovania spomeniem konkrétnu udalosť. Nemecká priateľka našich detí, Elisabetha z Drážďan, sa pred rokmi ohlásila, že príde k nám v druhej polovici októbra a že by rada, keby som s ňou vyšiel na Gerlach. Bolo by to bývalo možné, keby po prekrásnom počasí v prvej polovici októbra v tom roku nebolo prišlo odrazu vyložené psie počasie. Keď hosť prišiel, musel som mu oznámiť neradosnú správu, že v takomto počasí sa nedá ísť na Gerlach, že sa na to nedám. Ale – a vytiahol som veľkú mapu Vysokých Tatier – môžeme aj v takomto počasí urobiť niektoré menšie a ľahšie výstupy a menoval som: Kriváň – „Tam som bola.“ Rysy – „Tam som bola.“ Východná Vysoká – „Tam som bola.“ Slavkovský štít – „Aj tam som už bola.“ Jahňací štít – „Aj tam som už bola.“ „Nuž, milá Elisabeth, vidím, že Vy ste už boli na všetkých vrcholoch Tatier, ktoré sú normálne prístupné. Nemám Vás kam zaviesť.“ A ona dodala: „Môj brat má v Tatrách už veľa horolezeckých výstupov.“ Klobúk dolu. Nemci, starí i mladí, si zamilovali naše veľhory a hory viacej ako naši ľudia.

Zážitok v lejaku:

Nasledujúci rok som sa prihlásil do skupiny jamesákov na Zelenom plese pod Jastrabou. V pondelok ráno sme vykročili spoločne s Igorom Zaťkom naložení batohmi s proviantom a oblečením z motorového vlaku v Tatranskej Lomnici. Z vlaku do lejaku. A lialo sa, lialo celou cestou cez Matliare, lesom do doliny Bielej vody, celou tou dolinou. Nedbali sme na to. Boli sme mladí a poháňal nás akýsi vnútorný oheň a či ako to nazvať. Šli sme sami dvaja asi dve a pol hodiny alebo aj tri strmým krokom, stále vyššie a vyššie do doliny.

Keď sme vyšli nad hranicu lesa, dážď sa trochu stíšil. Hlavnú kotlinu bolo vidno, len štyri bočné a vyšné kotliny, Veľkú a Malú zmrzlú, Medenú a Červenú, bolo vidno len tak „po kolená“, lebo hore nad údolnými zrázmi boli zaodiate do bieleho závoja hmly. No, čo sme videli dolu od týchto „kolien“, čo sme videli zôkol vôkol na zrázoch týchto dolín, bol obraz, na ktorý nezabudnem a ktorý sme mohli vidieť len v takomto lejaku a len preto, že horné časti kotlín boli zahalené hmlou: zo všetkých úbočí, zo všetkých nespočetných žľabov a komínov a rín sa valili množstvá práve spadnutej vody. A tá sa penila. Biela bola. A my sme vlastne videli množstvá širokých bielych plátien, stúh, povrazov a nití, ktoré splývali z týchto kotlín dolu do hlavnej kotliny a do doliny. V prítomí zachmúreného a zahmleného počasia skaly i bralá i trávnaté svahy sa černeli a cez ne tým výraznejšie sa vinuli tu široké biele plátno, tu tenké nitôčky biele, tu zas biele povrazy a stuhy. Spenená voda ich akoby svietila. A celý tento obraz akoby vychádzal, vyvieral z jednej odrezanej roviny, spod rovnomerne zdvihnutej hmly tohto prekrásneho amfiteátru prírody. Toto divadlo prírody stálo za to premoknutie. V chate sme museli vyzliecť všetko zo seba a natiahnuť si, čo sme mali do rezervy.

Zmrznutá túra:

Druhý deň síce nepršalo, no počasie bolo sychravé, nepríjemné a z hmly sadali kvapky na šaty a na tvár a na ruky, na všetko, čo znepríjemňovalo pohyb. Napriek tomu sa šlo na túru. Pridal som sa do skupiny, ktorú ani neviem, kto viedol. Vystúpili sme údolnými zrázmi do Červenej dolinky – kotlinky a odtiaľ do štrbiny za Jastrabou vežou. Tu sme sa naviazali a pokračovali hrebeňom na Malý a Veľký Kolový štít. Lezenie vôbec nebolo príjemné. Skala bola veľmi studená, na mnohých miestach s námrazou a preto šmykľavá, nebezpečná. Najmä pri exponovanom zostupe do štrbiny pred Veľkým Kolovým sme sa pošmykovali a pritom nám prsty mrzli. Viac som dával pozor na každý chyt a stup, aby som nezletel, ako na krásu bral a vrchov. Vlastne ani nebolo čo vidieť. No jedno som si dobre všimol: západná stena Malého Kolového je jednou z najkolmejších stien v Tatrách. Vedel som to z literatúry i z fotografických záberov. Bol som veľmi zvedavý, ako to vyzerá v skutočnosti v plenéri, ako sa ukáže stena zhora. Naozaj, impozantná stena! Počas lezenia som mal niekoľkokrát možnosť hľadieť dolu stenou, vždy vtedy, keď cesta viedla samým hrebeňom. Je to stena, stenisko, ako vysoká tmavá kamenná hradba až sa z jej prítomnosti hlava krútila.

Nepříjemné sychravé počasie nám nedovolilo sa dlho baviť ani v cieľi túry, na vrchole Veľkého Kolového štítu. Hádam sme len úchytom čo to zhltili z pleciaka a či z vrečka. Stačil som len zaregistrovať jednu trojku, ktorá vystupovala zo sedla a bola už v skalnom úbočí a či stene Čierneho štítu, ktorý je susedom Kolového z jednej a z druhej strany a je ním Jahňací štít. Pri pohľade na tie tmavé bodky v stene som si pomyslel s úľavou, že my to máme za sebou, my už zostupujeme, zatiaľ čo títo ešte len vystupujú. Zostup nebol ťažký. Ťažký a nebezpečný bol len prechod z Malej Zmrzlej do Veľkej Zmrzlej kotliny. Museli sme ta prejsť, lebo normálna cesta vedie popri vodopáde v zrázoch Veľkej Zmrzlej kotliny. Prechádzali sme z kotliny do kotliny úzkou dlhou trávnatou lávkou v úpäť Čierneho štítu. Prechádzali sme ponad údolné zrázy, ktoré síce boli zarastené rozličným porastom, a tak trochu skryté, no bolo ich dobre cítiť. Vskutku som si vydýchol v chate.

Priekopníkmi vibramov:

Tu na chate pod Jastrabou som sa stretol aj s Dr. Borisom Báľentom, manželom mojej kolegyne na martinskom gymnáziu, svojím priateľom a skoro susedom, našim popredným bádateľom v bibliografii. Objavil a vydal tlačou s fachsímlmi niekoľko prvotlačí a inkunábulí. Boris bol už vtedy známy medzi jamesákmi ako divoch na skalách. Mal som možnosť neskôr sa osobne presvedčiť, že robil česť tejto svojej povesti.

No, tu chcem o ňom v súvisie s inou vecou. Z rozprávania Ľuda Haydeho, ktorý bol po vojne na túrach vo francúzskych Alpách, som vedel, že tam na západe sa ujíma nový typ horolezeckých topánok. Doposiaľ to boli „pohorky“, klincami obité a podbité baganče a pre lezenie niektorí používali špeciálne lezečky zo slamy, ktoré však vydržali len jedno lezenie, pravda, keď nebolo mokro. Tieto lezečky som vari ani nevidel na nohách jamesákov. Väčšinou, ba skoro výlučne sme používali na lezenie „trampky“ alebo „tenisky“, ľahkú a pomerne lacnú obuv s gumenou podošvou. Trampky sa veľmi dobre osvedčili na suchej skale. Na mokrej skale boli však nespoľahlivé a neosvedčovali sa ani na suchej ani na mokrej tráve. Nástup k začiatku lezenia sme robili spravidla v pevných masívnych pohorkách. V trampkách by sa nám nebolo dobre chodilo. Tie sme mali alebo v batohu alebo za šnúrky zviazané a prehodené cez plece. Pri začiatku lezenia sme sa preobuli a pohorky šli do plecniaka alebo za šnúrky na plece. Stalo sa, že sa pohorky nechali pod skalou, keď bol predpoklad, že sa lezci vrátia na to isté miesto.

A tu Ľudo po návrate z Álp hovoril o „vibramkách“ a „vibramové talpy“ si aj domov doniesol. Videl som ich. Od kohosi som sa dozvedel, že v Zlíne už majú tieto vibramové podrážky a že na objednávku nimi podbájajú obuv. Hovoril som o tom doma Borisovi a pokúsili sme sa o túto novotu. On si poslal do Zlína staršie baganče na podbitie, ja len staršie športové poltopánky. Ešte pred odchodom na James sme dostali späť svoju obuv podbitú vibramami. Takto vystrojení, obutí sme prišli na chatu, aby sme ich vyskúšali na túrach. Bola to vtedy medzi jamesákmi novota. Nejednen nám ich obdivoval na nohách a sa pypytoval na ich vlastnosti, ako sa osvedčujú na skalách, na mokrom teréne, na piesku, na tráve? Nevedeli sme im toho veľa povedať, veď sme ich ešte len začínali sprobúvať. Možnože sa veľmi nemýlim, keď poviem, že tieto naše vibramky boli „prvé lastovičky“ tejto obuvi v Tatrách, a ak nie prvé, tak isto medzi najprvšími. Bolo to asi v roku 1948 alebo rok neskôr. A veru, osvedčili sa. Ibaže moje poltopánkové menej ako Borisove bagančové. Noha v poltopánkach nesedela dosť pevne a keď sme na druhý deň stúpali na Malý Kežmarský štít v čerstvo napadnutom snehu, veru sa mi ten do topánok naberal a nebolo to ani trochu príjemné. Vibramky sa veľmi dobre osvedčili a ujali v horolezectve. Nám nebolo viac treba

nosíť na lezenie trampky alebo tenisky. Vo vibramoch sa výborne šlo aj nástupom aj potom na skale. Dobre sa držali aj na skale, aj na tráve, aj na piesku, aj v mokrom teréne. Prirodzene, v tomto poslednom boli predsa len lepšie okované pohorky. Nie div, že vibramky pre svoje dobré výborné vlastnosti neskôr úplne okupovali nohy aj horolezcov a turistov vôbec.

Prvý raz s Borisom:

Na druhý deň na druhej túre bol som už v lanovom družstve s Borisom a Milanom Holécim, ktorý bol z nás najmladší, v tom čase pracovník v Baťovom Svite. Všetko sme mali svoje, len laná sme mali jamesácke, teda požičané.

Túru vybral, akože inak, Boris podľa Kroutila a Gellnera. (Knižný horolezecký sprievodca v tom čase nový, podrobný a v našom jazyku najlepší. Myslím, že Poliaci mali vtedy už lepšieho sprievodcu, Maďari slabšieho.) „Ideme na Malý Kežmarský štít!“ Tak nám oznámil a ani sa s nami neradil. Sotva by sme mu boli aj tak poradili. Malý Kežmarský nám skoro na hlavy padal. Vlastne jeho severnú skoro kilometer vysokú stenu jednu z najmohutnejších a najťažších v Tatrách, sme videli spreď chaty i z chaty. Stredom jej veľkého kamenného trojuholníka, postaveného na základni, viedla tzv. „Weberovka“, z najťažších v Tatrách hádam najťažšia cesta. V spodnej časti sa začínala tzv. „Bocekovým komínom“, hádam 300 m vysokým kolmým a mohutným komínom, ktorým skoro stále pretekala voda. Nad „Nemeckým chodníkom“ pokračovala táto cesta „diretissimou“ na vrchol. Aj keď túto cestu opisujem takto dosť podrobne, nemyslíte si, že Boris vybral pre nás nazajtra túto cestu. Až takým „divochom“ nebol. Vybral severnú hranu – kantu. To bola primeraná cesta naším schopnostiam.

Snehová túra:

K nástupu sme sa dostali chodníkom popri vodopáde. Prekročili sme potok a traverzovali sme šikmými a strmými trávami doľava nad previs. Už tento nástup nebol bez nebezpečenstiev práve pre tieto zrázne trávy nad previsom. Pod skalami sme sa naviazali. Boris prvý, ja druhý a Milan tretí. V takejto zostave sme aj neskôr nastupovali do našich spoločných túr.

Lezenie bolo dosť náročné. Hrana – kanta vždy je hodne strmšia ako hrebeň. Hneď prvá dĺžka lana viedla masívnym balvanom, zatým traverz, zostup doprava a komínikom hore. Boris za balvanom zmizol a neozýval sa. Pod nami boli previsy. Zdalo sa mi, že má ťažkosti. Vybral som sa za ním bez jeho povelu „hybaj!“ Nuž, prepracovával sa tým komínikom. Potom to bolo ľahšie, ale stále značne strmo až sme sa dostali do „Nemeckého rebríka“. Je to dosť široká rimsa, ktorá sa tiahne naprieč celej steny šikmo stúpajúc a prechádzajúc v „Medené lávky“, ktoré už nie sú také široké. My sme nad „rebríkom“ pokračovali asi 60 – 70 metrov vysokou kolmou stenou. Stena mala však veľa výborných chytov i stupov, takže sa nám veľmi dobre podávala. Len keď som si zastal pred jej zakončením a pozrel sa dolu pod seba a videl až dolu do doliny tú tmavú dieru hĺbky, trochu mi stislo srdce. Bolo to len na moment, lebo som si uvedomil, že stojím a držím sa pevne.

Ďalšie pokračovanie bola snádne, ibaže bolo v snehu a to čoraz hlbšom. Hádam 15 – 20 cm v noci napadnutého snehu nám znepriemňovalo ďalší postup, ktorý bol už lezecky ľahký. Mne sa sneh pchal do vibramových poltopánok a ma studil. Ani na vrchole Malého Kežmarského a či aj Veľkého Kežmarského štítu sme sa dlho nebavili, ale pobrali sme sa skoro dolu úbočím smerom na Huncovský štít a sedlo pri Veľkej Svišťovke. Odtiaľ hadovitým chodníkom domov. Táto cesta týmto chodníkom je jednou z najkrajších s najkrajšími výhľadmi v našich Tatrách. Pri schádzaní sa stále človek díva do všetkých štyroch bočných kotlíniak a vencov vrchov nad nimi a tento pohľad sa znižovaním výšky stále mení. A keď k tomu ešte aj počasie je prajné, keď nad končiarimi je tatranská modrá obloha tu a tam prerušená plávajúcimi obláčkami alebo končiare a dolinky zahaľované a odhaľované zdrapmi hmiele, niet krajšieho výhľadu. Ibaže vtedy sme tento obraz ani pohľady nemali, lebo končiare a kotlíniaky sa skrývali za hmlou.

Meteorologický prieskum:

Keďže počasie sa nechcelo umúdiť, vybral som sa na druhý deň na prieskum predpovedí počasia na Štefánikovu hviezdáreň na Skalnatom plese. Odvážil som sa ta ísť, lebo mal byť tam priateľ a kolega z gymnázia, profesor Ivo Čajda. Jeho sem do tohto astronomického observatória doviedol každý rok jeho hlboký amatérsky záujem o astronómiu a hádam trochu aj zdravotné problémy. „Idem ho navštíviť“, pomyslel som si, „a povyzvedám sa od meteorológov, či má význam čakať na chate, že sa počasie zlepší a či si zbalím kufry“.

Aj keď tá cesta je pekný výstup, nerobilo mi to ani najmenšie problémy. Bral som to ako vychádzku. Zazvonil som na dverách observatória a mužovi, čo mi otvoril, som sa predstavil, ako aj odkiaľ prichádzam a za kým idem. „Nemáte šťastie s pánom Čajdom. Práve schádza lanovkou do Lomnice. No keď ste už tu, poďte ďalej!“ Takto milo ma pozval do hviezdárne vtedy už náš popredný meteorológ a hviezdár, objaviteľ novej kométy, Dr. Mrkos. Najprv sme si sadli v ktorejkoľvek miestnosti a mi porozprával, ako sa zabil ani nie pred týždňom predseda Jamesu po Šimkovi profesor Brnčal z Bratislavy, ktorého rodičia žili v Spišskej Novej Vsi. Mrkos bol pri jeho smrti. Brnčal mu v náručí skončil.

Brnčalova tragédia:

Ako sa to stalo? Týždeň pred horolezeckým týždňom Jamesa bol kurz začínajúcich horolezcov. Na našej chate pod Jastrabou pri Zelenom plese ho viedol Brnčal a on, Mokros, mu asistoval. Po teoretických inštrukciách a predvedení v teréne vybrali sa všetci účastníci na túru na Jastrabiú vežu, typický drúkovitý končiar rovno nad jazerom. Má aj rozprávkové pomenovanie „Karbunkulova veža“ a viaže sa k nej dávna povesť.

Skupina vystupovala do Jastrabieho sedla. Prvú trojku viedol Brnčal. Vystupovali žľebom. Na jeho konci bol zaklínený balvan a za balvanom stál kamzík. Povera hovorí, že kamzík predzvestuje nešťastie. Kamzík metal nohami kamene dolu. „Chod' preč! To je moja skala!“ povedal Brnčal a liezol ďalej. Keď prišiel až k balvanu, objal ho rukami a chcel sa vyšvihnúť hore, no balvan sa vyvalil a Brnčala strhol dolu. Nepadal ďaleko, lebo terén nebol až taký strmý a aj lano ho zadržalo. Mrkos, ktorý viedol nasledujúcu trojku, dobehol k nemu. „Ešte žil, ale o chvíľku mi v náručí dokončil.“

Ja som sa o Brnčalovom tragickom skone dozvedel ešte v Novej Vsi pred odchodom na James. Chatu pri Zelenom plese neskôr pomenovali „Brnčalovou chatou“. Udalosť som vyrozprával tak, ako som ju počul z úst Mrkosových, ktorý pri tom bol.

Ako je to s predpoveďou počasia?

Potom mi môj ochotný spoločník poukazoval zariadenie observatória. Ukázal mi aj veľký ďalekohľad v kopule, ktorým sledovali a fotografovali hlavne slnečnú koronu. Vysvetlil mi systém podávania – hlásenia meteorologických správ vo svete. Na moju konkrétnu otázku, aké bude počasia v najbližších dňoch, či sa nám oplatí čakať na jeho zlepšenie v chate, povedal: „Pol dňa dopredu vieme predpovedať počasia so 60 %–nou istotou. Deň dopredu už len s 20 %–nou istotou. A dva dni dopredu sa môžete pýtať storočného kalendára. K tomu treba ešte pripočítať mimoriadnu premenlivosť počasia vo vrchoch.“

Po návrate do chaty som to takto nejako zreferoval tým, čo mali o to záujem. Ja som si však svoje veci zbalil a druhý deň som odišiel domov. Nepamätám sa už, aká bola tá predpoveď „storočného kalendára“.

Na Sliezskom dome:

Nasledujúci rok som sa prihlásil na Sliezsky dom vo Velickej doline pod Gerlachom. To už sme boli dohovorení aj s Borisom aj s Milanom. S Milanom som sa stretol už v Starom Smokovci. Šli sme spolu na Hrebienok a odtiaľ naložení batohmi magistrálou k cieľu našej cesty.

Toto stretnutie sa na chatách malo svoje kúzlo. Nikdy sme nevedeli, kto tam s nami bude. A potom prišlo víťanie sa s tými, s ktorými sme sa už poznali niekde z predošlých rokov. Bolo to milé, lebo v týchto spoločenstvách na chatách a v lanových družstvách sme si vytvárali iný život, než aký sa v tom čase už začal formovať dolu v našej spoločnosti.

Stretnutie s Bystričanmi:

Spomínam si, ako mi raz dobre padlo, keď sme už večer sedeli v jedálni, možnože to bolo na Popradskom plese, jedli, popíjali a sa rozprávali, keď už za rozsvietených svetiel vstúpili do chaty dvaja chlapi, vysokí a chudí s ohromnými batohmi na pleciach. Ktosi pri mne ich hneď spoznal a povedal: „No, už sú tu aj Linhardtovci z Bystrice.“ Dobré mi padlo vedieť, že aj z Bystrice, z môjho kraja, chodia chlapi do Jamesa. Ja som síce chodieval zo Spišskej Novej Vsi a neskôr z Martina, no, pokladal som sa za Bystričana. Teda nielen Spišiaci, Košičania, Liptáci, Žilinčania, Bratislavčania a Martinčania, ale aj Bystričania patria do tejto hromady chlapcov a dievčat, čo radi naše hory a sú dobrí, spoľahliví kamaráti.

Bradovica sa ukázala byť ťažkou:

Tu na Sliezskom dome bol už Boris vo svojom živle. Pilne študoval Kroutilovho sprievodcu. Nás s Milanom postavil pred hotovú vec: „Zajtra ideme na Bradovicu a na hrebeň Granátových veží.“ Mlčky prijaté. Ráno sa ukazoval pekný deň. V takomto prípade sme šli naľahko. Do vetrovky sme si zabalili trochu jedenia, vetrovku sme aj s tým jedением stočili ako opasok a za jej rukávy opásali na bedrá. Na plecía sa vzalo lano a šlo sa. Z „Kvetnice“ nad „Večným dážďom“ sme odbočili doprava na trávnatý svah. Guľatý kopec sme nechávali vľavo pod sebou. A hneď sme už vystupovali širokým strmým skalnatým žľabom. Ja som mal dojem, žeby sme sa mali už tu naviazať, no Borisovi to ani nenapadlo. A tak sme vystupovali stále tou strminou. Vľavo nad žľabom sa dvíhala mohutná, zaoblená a veľmi previsnutá stena Bradovice. Jej výšku som odhadol na 120 – 150 m. Jej zaguľatený previs vyvolával veľký rešpekt. Neskôr sa dozvieme, prečo ho tak dosť presne opisujem. Keď sa už previs skončil, pristúpili sme bližšie k tejto masívnej stene. Borisovi sa zdalo, že tu by mal byť už náš nástup do steny. Preto sme sa naviazali. Stanovíte, z ktorého sme začali liezť, bolo nevýrazné. Ledva sme sa naň všetci traja pomestili, keď sme sa naväzovali.

Boris vstúpil do steny šikmým traverzom doľava. O chvíľu už ma volal: „Pod! Doberám!“ Liezol som za ním. Sympatické neboli ani stupy ani chyty. Boli to viacmenej len hrboľky na nečlenenej skale. Opatrne som sa dostal na plytkú platničku, z ktorej bolo treba ísť priamo hore. Tam kdesi bol Boris a ma istil. No, ja som ho nevidel, len počul, ako mi radil: „Musíš sa načiahnuť a vzopreť.“ Načiahol som sa, ako som mohol, aj vzpieral som sa a dvíhal do vzduchu, ako som vládol. Nohy mi viseli a ja som sa len tak na trenie držal za ruky. No, skala vytláčala. Prekážal mi hrudník, ktorý sa opieral o skalu. Usiloval som sa dostať vyššie, mordoval som sa, vzpieral. Bol som už celý spotený a vyslabnutý. Zavolať som Borisovi, aby ma uvoľnil, že si musím oddýchnuť. Problematické oddychovanie: bol som prilepený v príkrej stene ako mucha bez možností hnúť sa doľava a či doprava s filigránskou možnosťou len hore, kde to však nepúšťalo. No, vydýchol som si, upokojil som sa a privolať Borisovi: „A teraz ťahaj!“ čo veru nebolo celkom podľa horolezeckej reguly. Znova som sa pustil do posunovania sa nahor. Aj som vyšiel, no nie bez pomoci lana. Lano má však len istiť, zabezpečovať a lezec má prejsť cestu sám svojimi silami. Nuž, stalo sa. Keď som došiel k Borisovi, povedal mi: „Pozri, ako som ťa istil.“ Bola to plytká vyštrbenina v zráznej stene. Nijaký pevný chyt ani stup. Nijaká bezpečná opora. V tom momente sme si boli obaja vedomí, že to bolo tak na vlas. Boris potom postúpil vyššie do bezpečnejšieho terénu, kde už zaujal pevné postavenie a ja som doberal Milana, ktorý to moje útrpné miesto prekonal celkom dobre. Potom už bolo príjemné lezenie až na vrchol Bradovice. Tá má však štyri vrcholy. My sme vystúpili na dva. Ktoré to boli, veru neviem.

Granátové veže:

Z vrchola sme zostúpili do sedla a pokračovali ďalej hrebeňom Granátových veží. Myslím, že prvá bola Rohatá a potom nasledovali Veľká a Malá Granátová veža a či opačne. Bolo to veľmi pekné exponované lezenie s mocnými pohľadmi do zrázov Slavkovskej doliny. Oko malo voľný výhľad kolmo dolu na dno doliny. Veľká hĺbka, až mrazili tie pohľady. Pohľady však vpravo mali celkom iný charakter. Stena – svah Granátových veží bola plná vežičiek a ihiel a medzi nimi sa vypínala imponantná hrubá kopuľa Opálovej veže. Všetko šlo dobre. Iba jeden nástupný komín, myslím, že do Malej Granátovej veže, znova vyskúšal moje lezecké umenie. Boris ho zdolal hravo. Lepil sa na skaly poľahky ako mucha na sklo. Ba v tom komíne dokázal skalou vytĺcť skobu, ktorú tam zanechali predošlí lezci. „Ako si to dokázal?“ pýtal som sa ho, keď

som už stál hore pri ňom. Len sa usmial. Bol ako z gumy, nesmierne pružný a húževnatý a nepochybne aj technika jeho lezenia bola produktívnejšia ako moja.

Keď sa skončil hrebeň veží, nechceli sme pokračovať až na ich trávnatý svah a tak dolu k chate, ale sme sa spustili do hlbokéj rokliny vpravo a za chvíľu sme už videli chodník nad „Večným dážďom“. No na ceste k nemu sme museli prekonať vysoký, bralnatý prah, cez ktorý stekala voda. Vzbudzoval rešpekt, lebo pod ním sa otvárala čierna diera ako nejaký dračí bŕloh. Prekonali sme ho nenaviazaní z ľavej strany. Bol som rád, keď som už sedel v chate, lebo to bola napínava túra.

Nočná mora:

Boris nám ešte ten deň oznámil program pre ďalší deň: Batizovský štít stredom steny a potom hrebeňom na Zadný Gerlach. Lenže ja som potom v noci skoro nič nespal. V polospánku som sa neustále vracal k tomu ťažkému miestu na Bradovici, cez ktoré som horkoťažko preliezol. Pritom som si teraz v noci viac ako cez deň uvedomil, že Borisovo istenie bolo viac ako problematické. Uvedomoval som si teraz viacej ako v reáli, že pod nami bol asi 150 metrový previs. Keby som bol odpadol, Boris by ma nebol udržal a pádom strhnem aj jeho aj Milana, ktorý tiež nemal pevné stanovište, a všetci sa pohlušíme... S týmito myšlienkami som robotoval celú noc a len nad ránom som trochu zaspal. Ráno, pravdaže, nikomu som nič nepovedal. Muselo to vo mne dozrieť pri plných zmysloch.

Scéna Batizovskej doliny:

Magistrálou od Sliezskeho domu k Batizovskému plesu a Batizovskej doline je dobrá hodinka stúpania. My sme to prešli ani nie za hodinu. Boris, hoci z nás najnižší a najstarší, udával tempo, že sme mali čo robiť, aby sme mu stačili. Batizovské pleso, Batizovská dolina a v jej strede v uzávere Batizovský štít s dvomi vrcholami. Ak chcete vidieť krásne hory, krásnu horskú scenériu, ak sa v tom chcete kochať v samote nerušení mnohými turistami, choďte sa prejsť k Batizovskému plesu. A choďte ta nie raz, ale viac razy. Keď idete k tomuto cieľu od Velického plesa, musíte ísť vyše hodiny nie veľmi zaujímavým terénom. Ak pôjdete od Popradského plesa cez Ostrvu, musíte ísť takýmto terénom najmenej tri – štyri hodiny. Za celý ten čas neuvidíte nič zaujímavého, len samé skaly, suťoviská, veľké, menšie, najmenšie balvany a skalky a piesok, šedivé boky Gerlacha z jednej a Tupej a Končistej z druhej strany a širokú v opare sa strácajúcu dolinu horného Váhu a Popradu v diaľke. Ale keď prídete k svojmu cieľu, budete mať túto námahu a všednosť vynahradenú stonásobne, možno aj tisícnásobne.

Pod nohami pleso zelenavomodré až tmavé, sprava i zľava vysoké členité steny Gerlacha a Končistej zakončené hrebeňom podobným ozrutnej píly. A vzadu v samom strede uzáveru doliny Batizovský štít so svojimi ozrutnými kamennými platňami, akými sa neobrnil ani jeden iný tatranský veľikáň. Popri ňom ako by sa krčil Popradský ľadový a Kačí štít a sprava doliny týči sa kamenná gotická vežička Kostolíka, ktorý sa stal hrobom jednému z najväčších tatranských horolezcov tridsiatych rokov, Poliakovi Stanislavskému. A ak vám k tomu posluži ešte aj počasie a slniečko bude svietiť a na modrej oblohe sa budú plaviť obláčky, nebudete sa vedieť odtrhnúť od toľkej krásy. Tu máte taký ucelený, vyvážený obraz hôr, že iný jemu rovný nenájdete.

Ja tento obraz batizovského hôrneho javiska krásy kladiem na tretie miesto. Na prvé dávam pohľad z úbočia pod Veľkou Svišťovkou na uzávery tých štyroch kotlín okolo Zeleného plesa, ktorý sme už mali pred očami, na druhý pohľad od Štrbského plesa a na štvrtý uzáver doliny Bialky.

Dezertér:

K nástupu na lezeckú túru sme šli kamenným morom doliny. Ja som nemohol odtrhnúť oči od tých hladkých kamenných pancierov štítu ani od hlbokého zárezu, ktorý sa tiahne úplne kolmo v strede steny. Tade sme mali vystupovať. Stupeň obťažnosti tejto cesty je IV. Na toto som hľadel a vo mne sa začali stále mocnejšie ozývať tie nočné mory, tie ťažké myšlienky na zavisnutie v stene Bradovice. Bol som aj vyslabený od nevyspatia aj psychicky narušený od robotovania s Bradovicou. Každým krokom vpred, každým novým pohľadom na fascinujúce platne dozrievalo vo mne rozhodnutie: nepôjdem...nepôjdem s nimi. Svoje rozhodnutie som však tajil a kráčať som s kamarátmi solidárne ďalej. A len keď sme už boli celkom pod stenou, keď sme stáli na snehovom jazyku a mali sa naviazať, vyrukoval som so svojím rozhodnutím: „Chlapci, neidem s vami. Necítim sa dobre.“ „Ale, hybaj, ty somár!“ prirodzená Borisova reakcia. „Nie, neidem. Bol by som vám len na oštaru. Počkám na vás hore v sedle.“ Ani som nešiel. Ešte som ich svojím štyridsaťkorunovým „kodakom“ zachytil prilepených na stene, v jej špárach a pobral som sa pomaly na sedlo.

Trúchlivé stopy SNP:

V kotline pod Zadným Gerlachom na snehu som našiel zvyšky kostry lietadla, ktoré privádzajúc pomoc pre SNP narazilo na Zadný Gerlach a havarovalo. Zaspomínal som na tých nešťastníkov i na tie neľahké chvíle Povstania a pokračoval som vo výstupe do sedla.

Zo sedla som sa díval na celkom iný Batizovský štít. Z „en face“ to bola široká opancierovaná stena s dvomi vrcholami. Z „profilu“ je to štít s krásnou štíhlou zašpicatou pyramídou, akú som ešte v Tatrách nevidel. Vrchol je úplne do špica akoby zastrúhaný. Dával som pozor, aby som ich zachytil, keď vystúpia na ten špic. Cestou do sedla som počul hrmot padajúcich skál v stene. Aj som sa zľakol, či sa dačo nestalo mojím kamarátom.

Oddýchol som si, keď som odrazu zbadal, ako sa špicatý špic Batizovského ešte viacej zašpicatil. To jeden z nich, iste Boris, vystúpil naň. Aj tento okamih som „zobral“ do svojho „kodaku“. Onedlho sme sa už vítali na hrebene pri mne. „Však si si myslel, že sme sa zrútili, keď duneli skaly?“ „Veru som si to myslel.“ „To som ja zhodil balvan, ktorý bol v ceste výstupu a sa kýval. Aby sa niekto na ňom neoklamal.“ Pomyslel som si v duchu na Brnčala a jeho „skalú“.

Na Zadný Gerlach:

Naviazal som sa s nimi na lano. Preškriabali sme sa kamenným útvarom, ktorý pripomínal biskupskú rozpoltenú mitru. Aj tu som obdivoval Borisa, ako ľahko zdolával neľahké miesta. Konečne, veď stena Batizovského je „štvorka“, to zn. potreba použiť technické prostriedky, najmä skoby. A oni dvaja to prešli bez istenia sa cez skobu a karabínku.

Pod vrcholom Zadného Gerlacha, nie viac ako nejakých 10 metrov sme našli mnoho kúskov z havarovaného lietadla a z výstroje vojakov – nešťastníkov, čo sa tu zabili, kúsky remeňa, pracky, kúsky zliateho kovu. Máličko vyššie a 40 i viac mladých ľudí by sa bolo dostalo bezpečne do cieľa. Zdá sa však, že musela byť hmla a či noc a lietadlo stratilo smer, lebo do vrchu narazilo zo západného smeru a oni mali letieť práve smerom na západ. Ľudo Hayde mi bol hovoril už predtým, ako asi len v štyridsiatom šiestom znášali už narušené telá havarovaných vo vreciach do doliny.

Lebedenie v horách:

Na vrcholku Zadného Gerlacha sme hádam aj dve hodiny sedeli my traja samučkí sami. Bolo veľmi príjemne, slnko hrialo, čo nám chybovalo? Zajedli sme si. Milan otvoril asi kilovú konzervu s kuracinou a ponúkol aj nás. Bol to výborné. A veru, také dačo som jedol prvý raz v živote a hneď tak vysoko. Potom sme sa rozprávali a pozorovali, ako beží svet pod nami iste o dobrých 1000 metrov nižšie. Na Sliezskom chodníku pri Dlhom plese sme videli, ako sa ľudia mrvia ako malé mravce smerom na Poľský hrebeň a z neho zas nazad. Bolo veľmi zaujímavé dívať sa na ľudí z toľkej výšky. Boli to mocné chvíle, to sedenie na vrchole Zadného Gerlacha. No, každej piesni koniec.

Aj zostup môže byť ťažký:

Zostup z vrcholu vrchu sa obyčajne podceňuje. Ľudo Hayde nám hovoril, že v Alpách ich sprievodca vyviedol na vrch. Potom sa odviazal, pozdravil a viac sa o nich nestaral. Tu pri tomto zostupe som poznal, že zostup môže byť rovnako ťažký ako výstup. Ba v nejednom prípade aj ťažší, pretože pri výstupe sa človek lepšie koncentruje psychicky, je viac pripravený na ťažkosti ako pri zostupe. Okrem toho pri výstupe má vždy lepší prehľad v teréne ako pri zostupe, pri ktorom nie vždy vidí, čo je pod ním a môže zaliezť do miest, z ktorých ani hore ani dolu.

My sme zostupovali nenaviazaní svahom a či úbočím a či stenou Zadného Gerlacha. Mne sa to takto bez lana zdalo dosť riskantné a zo dvakrát som navrhol, aby sme sa naviazali. Boris môj návrh neakceptoval. Priznám sa aj po rokoch, že som sa v duchu modlil a prosil Pána Boha, aby nám pomohol dostať sa dolu zdravým a bez nehody. Tu však nešlo len o to, že stena – svah bola značne strmá a trávnatá, ale najmä o to, že sme vedeli, že zo štyroch roklín, ktoré sa zarývali do jej údolných zrázov, je len jedna schodná. Ktorá to bude? Či trafíme na ňu? Zhora sa vždy ťažšie orientovať v tom, čo je dolu. Ja som veru dosť ťažko, ba až trápne prežíval tento zostup po tak krásnom výstupe a ešte krajšom pobyte na vrchole. Aj dnes ešte po toľkých rokoch cítim, ako mi odľahlo, keď sme trafili do schodnej rokliny a cez ňu sa dostali zas na „pevnú pôdu“, konkrétne na Sliezsky chodník.

Martinovka:

Na nasledujúci deň vybral Boris tak trochu oddychovú túru z Poľského hrebeňa cez Velický štít na Litvorový štít, prípadne aj Litvorové veže, aby sme tak uzavreli predošlú túru.

Možnože mienil prísť aj na Zadný Gerlach z tejto druhej strany. Je to tzv. „Martinovka“, pomenovaná podľa horského vodcu Martina, ktorý ju zrejme prešiel prvý. Bolo to ľahké lezenie obťažnosti I – II. Vtedy sme neliezli len my traja, ale sa k nám pridali jeden, dvaja, traja. Pamätám sa len na trochu zavalitejšiu mladú ženu. Myslím, že som ju aj fotografoval pri lezení. Počasie nám spočiatku prialo. No potom sa obloha zatiahla a keď sme boli asi v strede túry a prichádzali sme do pekného a aj náročnejšieho lezenia, zahrnelo a začalo poprchávať.

Zahnaní do doliny:

Myslím, že nielen ja, ale aj ostatní, ba aj Boris sme si uvedomili, že mokré skaly a nepriaznivé počasie veľmi zvýšia nebezpečnosť nášho podujatia. Tiež bolo na uváženie, že čím by sme boli šli ďalej, tým by bol býval ťažší ústup z hrebeňa. A tak ma len trochu prekvapilo, že aj Boris súhlasil nepokračovať v túre a zísť do doliny. Ľahko sa povie, ťažko spraví.

Schádzali sme dlhým suťovým svahom. Počasie sa už načisto pokazilo. Dážď sa lial a hustá hmla zahalila všetko, nielen hory, ale aj najbližšie okolia. Bola taká hustá, že sme jeden druhého nevideli a len volaním sme sa dorozumievali, čo robiť, ako si počínať. Keď sme sa už dostali na dolinu, vedeli sme zhruba, kde sa asi nachádzame. No, bolo sa treba dostať na Sliezsky chodník, cestičku, ktorá tu viedla v západnom úbočí Guľatého kopca. Dohovorili sme sa, že budeme vystupovať týmto svahom v rozvinutej línii a kto prvý na chodník naďabí, zavolá aj ostatným. Nielen jeden na druhého sme nevideli, ale ani na chodník pod vlastnými nohami. Lebo keď jeden z mojich kamarátov zavolať „chodník“, ja som už bol nad ním. Prebehol som chodník, nezbadal som ho a musel som sa vracieť. Zmoknutí sme vchádzali do chaty nielen my, ale aj všetci ostatní, čo boli na túrach.

Znova som sa vyhol stene:

Druhý deň bolo zasa pekné počasie. Boris mal v programe severozápadnú stenu Východnej Vysokej a to pilierom a potom roklinou v strede steny. Vedel som, že tento pilier bude ťažký. Boris si naň vypožičal aj skoby, karabínky a kladivo. Ja som však kategoricky vyhlásil, že do steny neidem. Šiel s ním len Milan.

Na Vysokú, no hrebeňom:

Do partie som si nahovoril Tibora Šterna zo Žiliny a k nám sa pridali ešte hádam dvaja traja Žilinčania. Šli sme tiež na Východnú Vysokú, no hrebeňom zo severu. Nástup našej cesty bol na sedle Prielome. Z chaty sme vyrazili hádam aj hodinu o Borisovi a Milanovi. Šli sme pomaly na Poľský hrebeň a z neho sme sa spustili trochu do Svišťovky. Boris a Milan pred nami isto hnali, takže v skale mohli byť už dobrú hodinu a pol. Keď sme vystupovali suťou na Prielom, mali sme ich pred sebou prilepených na skale pri výraznej vežičke piliera. Bolo počuť, ako vtĺkajú skobu. Zdalo sa, že práve boli v najťažšom mieste. Privolali sme im na pozdrav, zakývali a popriali šťastie. Lenže to šťastie...

Borisov pád:

Z nástupu som šiel prvý do skaly. Tibor šiel za mnou. Aj on bol vysoký, mocný chlap. Za ním pokračovali ďalší. Lezenie bolo veľmi príjemné. Skala bola pevná. Na všetky strany sme mali pekné výhľady. Cestou sme museli prekonať dva kolmé výšvihy. Prichádzali sme k tretiemu, najťažšiemu už tesne pod vrcholom. Do jeho štrbiny vychádza na hrebeň spomenutá hlboká a hore aj široká roklina. V tejto roklina som uzrel svojich dvoch kamarátov. Ibaže boli v čudnej zostave. Milan šiel vpredu a Boris ďaleko za ním, čo veru nebývalo. No, hneď som pochopil, že sa tu prihodilo niečo nedobrého. Milan vlastne ťahal Borisa za lano, ktorý sa za ním potácal a kríval a len sa tak vliekol. Zľakol som sa. Veď Borisova Katka, moja kolegyňa v škole, mi kládla na srdce, aby som dal pozor na jej muža, lebo poznala jeho odvážnosť. V tú chvíľu som pocítil zaň a za to, čo sa stalo, zodpovednosť. Odviazal som sa a zbehol som im naproti.

Boris mal zlomenú jednu nohu a jednu ruku a celú hlavu dokrvavenú. Milan hovoril, že chcel prebehnúť a či preskočiť cez jednu šikmú skalnú rimsu (teda nezachoval základné horolezecké pravidlo troch oporných bodov!) a tam sa to stalo. Padol a či padal a či sa krbáľal a šmýkal. Borisovi nebolo veľmi do reči. Bol ešte v šoku. Pomohol som mu s Milanom do tej štrbiny, kde na nás čakali moji spoločníci. Tam si s Milanom trochu oddýchli. Veď už neboli sami!

Záchranná akcia:

V štrbine pod dosť vysokým výšvihom sme Borisa uviazali do lán a vytiahli cez výšvih. Aké šťastie, že sme my šli hrebeňom a že sme sa vydali na túru hodne neskôr za nimi. Milan by si nebol poradil s ním sám a kto vie, kedy by sa boli dovolali pomoci. My sme sem prišli ako na zavolanie. Iste v tom bolo Božie riadenie. Keď sme prekonalí výšvih, vošli sme s ním do širokej dobre členenej a nie veľmi zrznej steny a tadiaľ opierajúc sa o zdravú nohu sme mu pomohli na vrchol.

Na vrchole bolo viacej turistov, čo sme prišli turistickým chodníkom. S obdivom i s účasťou sa prizerali a privrávali Borisovi. Jedna turistka mu podala kúsok čokolády, čo bol pekný príklad citenia s človekom v nešťastí. Milan sa rozbehol na chatu pre pomoc a pre nosidlá. Ja som chcel vziať Borisa na chrbát a tak ho pomaly znášať dolu na Poľský hrebeň. No, on o tom ani počuť. Už sa bol prebral zo šoku a zasa to bol nezmar Boris. Z jednej strany sa o mňa opieral, zdravou nohou chodil a zlomenú priťahoval. Takto sme sa dostali na Poľský hrebeň. Nevie, ako dlho nám to trvalo, lebo som celkom stratil pojem času. Keď sme začali zostupovať z hrebeňa v suti, už tu boli záchrancovia s nosidlami a s nimi Milan a zniesli Borisa do chaty.

Ťažký bolestivý prevoz:

Na chate už na Borisa čakala pripravená poskytnúť mu prvú pomoc mladá lekárka – turistka. Bol tam našťastie aj furman s povozom, ktorý dovezol na chatu zásoby. Zdržali sme ho, aby zviezol do Polianky Borisa. Medzitým telefonovali aj do Dolného Smokovca, odkiaľ poslali do Polianky sanitku. V Dolnom Smokovci bol lekár pripravený na zákrok.

Kým Borisa lekárka na chate ošetrila a kým na povoz nasekali kosodreviny, aby ho tak nenatriasalo, ja som si zajedol, lebo som chcel Borisa sprevádzať. Cesta z chaty do Polianky bola vtedy samá skala, samý skok zo skaly na skalu. Dnes je to už inak. No, Boris ani len raz nezastenal. Len potom mi v sanitke povedal, že to bol najbolestivejší úsek z celého transportu. Každé poskočenie voza ho zaboľelo. Boris bol však nezmar. Cestou do Smokovca som sa mu prihovárал. Aj toto som mu pritom povedal: „Ty už viac nepôjdeš na skaly.“ „Pôjdem.“ Viem dobre, že bol ešte mnoho razy aj už vo vysokom veku.

Do Dolného Smokovca sme sa dostali neskoro večer, v noci. Bolo už hádam okolo 23,00 hod. Tam na Borisa už čakal mladý lekár. Tak sa mi marí, že sa volal Klinovský. S ním bola staršia rádová sestra. Borisa hneď rentgenovali. Obe zlomeniny mu zistili a potvrdili. Na ruke bola len prasklina ťažko viditeľná. No skúsená sestra ju zbadala a ukázala lekárovi. Oba zlomené údy mu zafixovali do sádry. Rozbitú hlavu mu lekár zošil siedmimi stehmi.

Ešte doplnok o Borisovi:

Ja som už prestal chodiť s horolezcami, no on aj ďalej chodil. Za zaťa dostal špičkového horolezca (Diešku) a tak mal „motiváciu“, ako sa to dnes s obľubou hovorí. Už mal vari 70 rokov, keď ma navštívil a hovoril, že on veru ešte ide na lano. Počul som, že pred rokmi mal na Chabenci zamrznúť. Pýtal som sa ho na to. Bolo to v rámci prípravy našich horolezcov na nejakú veľkú akciu vo svete. Skupina horolezcov skúšala na Chabenci v zime v snehu hranicu odolnosti človeka na nízke teploty. Bol s nimi aj Boris. Udreli veľké mrazy. Už sa to nedalo vydržať. Všetci mladší kapitulovali a zišli z vrchu. Len Boris tam zostal aj naďalej, sám. Keď sa asi po dvoch dňoch neukazoval, mali oň obavy a vybrali sa za ním. Našli ho skrehnutého a zniesli ho dolu. Lekári mu chceli amputovať prsty na rukách, lebo podľa nich už nemali ožiť. Boris si ich nedal odrezať a prsty mu ožili. Nie samé. No vytrvalo robil s nimi rozličné masáže a iné procedúry, až mu prsty začali normálne fungovať.

Tragická túra:

Možnože v ten istý deň, ako mal Boris tento pád, no pravdepodobnejšie o deň neskôr, stalo sa smrteľné nešťastie v susednej Veľkej Studenej doline na susednej Divej veži.

Aj na západný hrebeň Divej veže je nástup na Prielome, odkiaľ sme aj my nastupovali deň predtým na Vysokú. Tragično tohto nešťastia znásobujú jeho okolnosti. Na Divú vežu šla trojka, v ktorej ako prvá liezla Milina Chovanová, rodáčka z Banskej Bystrice. Ako posledný šiel jej muž, vysokoškolský profesor telocviku. V strede mali uviazaného nejakého českého horolezca.

Chovanovci si na James priniesli svoje vlastné úplne nové lano. Toto svoje lano však požičali v ten deň, keď sa vybrali na Divú vežu, nejakým horolezcom, ktorí šli na Skrinicové veže, kde bola náročnejšia túra a tak potrebovali istejšie laná. Chovanovci si vzali staré jamesácke lano. Ich cesta mala obťažnosť II – III.

Druhá dôležitá okolnosť bola, že v tých rokoch preukaz Jamesu a tým aj jeho odznak mohol získať len ten, kto absolvoval ako prvovezec aspoň tri túry kvalifikácie II – III. Chovanová kvôli tomu liezla na tejto túre ako prvá. Spočiatku postupovali bez problémov. Z hrebeňa sa vo vrcholovej kopule ide najprv doľava a potom sa zachádza za hrebeň doprava. Chovanová zašla za hrebeň, takže ju jej spolulezci nevideli, len počuli volať: „Tu je lámavá skala.“ A počuli padať kamene. Vtedy jej manžel došiel k druholezcovi a lano upevnil, poistil otočením o skalu. Potom obaja už len pozorovali, ako sa staré jamesácke lano posúva po hrane skál akoby po pílke a sa pretrháva. Nasledoval pád nešťastnej lezkyne do hĺbky asi 150 m. Záchranci dolu pod stenou našli už len dokaličené mŕtve telo. Ich dve malé deti osireli. Stratili dobrú matku. Milina Chovanová má na Symbolickom cintoríne pri Popradskom plese pamätnú tabuľu s výstižným citátom nášho básnika.

Pracujem vo Vysokých Tatrách:

Túrami zo Sliezskeho domu sa končí moje „jamesácke obdobie“. Nielen preto, že James bol zrušený a včlenený do jednotnej telovýchovy ako odbor vysokohorskej turistiky, ale ešte viac preto – a je to iste paradox – že som býval a pracoval vo Vysokých Tatrách ako evanjelický duchovný. Najprv som býval sám v provizórnej kancelárii farského úradu v Búfovských lekární, v tom čase, pravda, už znárodnenej. Lekáreň bola v Novom Smokovci. Potom tesne pred Vianocami 1951 sa presťahovala aj manželka Vierka s deťmi z Martina do Hodžovej vily v Tatranskej Lomnici. Bývali sme v Tatrách, no na skaly ma to nepotiahlo. Pre každý prípad sme však mali požičané horolezecké lano od farárky Blažky Hollej, ktorej ho kúpila Viera Začková ako svadobný dar. No ani ja ani Vierka sme na ňom neboli ani raz uviazaní.

Prechody štyrmi sedlami:

Zato aj vtedy sme po Tatrách veľa chodili, veľa túr, pekných túr urobili, no všetky bez lana. Za všetky spomeniem len jednu. S priateľmi Julom Madarásom a Jankom Koleničkom sme urobili náročný prechod štyrmi sedlami. Všetci sme spali v mojej kancelárii v Novom Smokovci a po túre sme sa sem aj vrátili. Šli sme z Tatranskej Lomnice cez Matliare do doliny Bielej vody a tou na Zelené pleso, cez Veľkú Zmrzlú dolinu na Baranie sedlo, dolu na Terryho chatu, odtiaľ sa Julo vrátil dolu. My s Jankom sme pokračovali ďalej cez Priečne sedlo k Zbojníckej chate, cez Prielom do Svišťovky a hore na Poľský hrebeň, z neho na Sliezsky dom a späť do Smokovca.

Presne túto náročnú túru sme urobili neskôr aj s manželkou Vierkou; to sme prišli do Tatier z Kraskova, kam som sa dostal z Tatier za farára. S Vierkou sme však vychádzali z Brnčalovej chaty pri Zelenom plese a nocovali sme na Sliezskom dome. Vierka bola veľmi dobrá a húževnatá turistka, no štyrikrát tak strmo hore – dolu, bolo aj pre ňu veľa.

Po prechode cez Priečne sedlo mi zaštrajkovala, že sa ona chce aj opaľovať. Bolo práve poľudnie. Zostali sme tam celú hodinu. Ani minútu viacej, lebo nás čakali ešte dva ďalšie výstupy a zostupy, najmä posledný poldruhahodinový z Poľského hrebeňa do Sliezskeho domu. Pred Prielomom jej dochádzali sily. Nepovedala, že už nevládze, že už ďalej nepôjde. To nie. Len sa podchvíľou pypytovala: „Ešte ďaleko? Koľko ešte?“ A ja som jej pomáhal malými klamami. Vyšli sme horkoťažko na Prielom. Myslel som si, ako ďalej, keď už sily dochádzali. No tam sme sa trochu občerstvili tým, čo sme mali sebou. Aj cigaretky som zakrútil jej aj sebe. Nefajčili sme ani jeden. No mal som sebou fajčiarske potreby od príhody. A bol som prekvapený, ako sme zvyšok cesty absolvovali bez najmenších ťažkostí. Tieto túry, ale aj ostatné mnohé nespomínané boli plné nezabudnuteľných zážitkov.

Gerlach a iné vrcholy:

Na najvyšší vrchol republiky Gerlach som sa po prvý raz dostal s dvomi najstaršími Vajdičkovými synmi. Ľudo Vajdička bol evanjelický farár v Martine. Chcel s nami aj otec a aj stredný syn Dušan, no keď sme prišli pod Veľickú próbu a Ľudo videl, aké „skalné rebríky“ treba prekonávať, vrátil sa z kratšej cesty. Potom ešte štyrikrát som vyvedol na Gerlach vždy niekoho z farárskej čľade. Tak to boli: Ondro Šimek, farár v Batizovciach, Mirko Moťovský z Krupiny a Dušan Lúčanský zo Žibritova, Dano Veselý zo Švábovíc a naposledy moja mladšia dcéra Jelka. Každý výstup bol iný. Každý bol plný zážitkov. Na každý sa veľmi dobre pamätám. No, to si teraz nechám len pre seba.

S Julom Madarásom a jeho kurátorom zo Spišskej Novej Vsi sme vystúpil na Furkotský štít, na Kriváň a na Rysy. Na Štrbský štít sme sa nedostali pre zlé počasie. Veľa som po Tatrách pochodil so svojou rodinou, Vierkou a s deťmi, keď už povyriastli.

Členom THS:

Počas svojho dvojročného účinkovania v cirkevnom zbore vo Vysokých Tatrách som sa poznal s viacerými pracovníkmi Tatranskej horskej služby. Najviac som sa zblížil s Ottom Oktaviánom Krejčím, ktorému som krstil syna a či dcéru. On ma nahovoril za dobrovoľného pracovníka THS. Dostal som aj preukaz, no na žiadnu záchrannú akciu som sa nedostal, lebo zasiahol mňa i moju rodinu tvrdý zásah vtedy bežných nezákonných spôsobov. Bol som asi 3 – 4 mesiace mimo službu a prirodzene bez platu, pretože mi štátna správa odňala súhlas k duchovnej činnosti. Núdzu sme však netrpeli. Pán Boh povzbudil srdcia mnohých, ktorí nám pomohli. Najviac ma dojala starosť o moje zamestnanie. Keď mi KNV v Košiciach vzal súhlas k vykonávaniu duchovnej služby, dostal som od cirkevného tajomníka avízo, že už nebudem môcť byť farárom, aby som si hľadal inú prácu. Nehľadal som, no ľudia v Tatrách sa o tom dozvedeli. Až piati prišli za mnou s tým, žeby mali pre mňa dobré zamestnanie. Dvaja z toho boli katolíci. Všetkým som poďakoval za ich dojímavú starostlivosť o nás. No, odvolal som sa, som im povedal, a budem čakať na výsledok svojho odvolania sa. Keby som nemal úspech, potom by som si vybral z ponuknutých zamestnaní. Tento raz som ešte zostal v duchovnej službe, no musel som preč z Tatier a dostal som sa do Kraskova.

Na Vysoké Tatry som však nikdy nezabudol. Aj z Kraskova a neskôr aj z Dačovho Lomu a nakoniec aj z Banskej Bystrice sme sa každé leto vracali do Vysokých, respektíve neskôr do Západných Tatier aj s celou rodinou aspoň na týždeň. A aj na lano som sa ešte raz dostal.

Krátky návrat na lano:

Po skončení môjho jamesáckeho obdobia prešlo niekoľko rokov a ja som zatúžil ešte raz byť priviazaný na lane a škriabať sa s priateľmi po skalách. Malo to byť niečo mimoriadneho. No, čo?

V Spišskej Novej Vsi som sa dobre poznal, ba môžem povedať priatelil s dlhoročným predsedom Jamesu učiteľom Jožom Šimkom. Tu som poznal aj jeho srdečnú a milú švagrinu, ktorá mi dala impulz pre lezenie na skalách, ako som spomenul, Melindu Bacsányovú. Už vtedy v tých časoch som mal túžbu byť s jedným z nich na lane v Tatrách.

Napísal som o tejto svojej dávnej túžbe Šimkovi. Odpovedal mi obratom, že sa to môže stať, len aby som navrhol kam a kedy. Mňa v tých mojich aktívnych rokoch provokoval zobák Zlobivej, kedykoľvek som sa naň pozrel z tatranských chodníkov. Navrhol som teda Zlobivú a ak vyjde čas aj na Vysokú. Súhlasil. Ja som do partie prihlásil aj svojho priateľa Dana Veselého, v tom čase traktoristu v Rajci. Bol mojím žiakom z gymnázia. Ako teológ bol pre svoje vyznávačské postoje vylúčený z fakulty a aj uväznený pričinením udávačov. Neskôr však dokončil štúdiá a veľmi dobre sa osvedčil v duchovnej službe. No to už prebieham.

Stretnutie:

Dohodli sme teda deň stretnutia na popradskej chate. Tí dvaja sa navzájom nepoznali. Ja čo som výlet dohodoval, som prišiel na chatu posledný. Vtedy ešte nestála terajšia Morávkova chata. Šimko mi potom hovoril, že si Dana obzeral a že sa mu pozdával ako „traktorista“. No, obaja museli počkať na mňa. So Šimkom prišla aj jeho dcéra Sonička, vtedy ešte len študentka. On doniesol aj lano tridsaťmetrové, čo bolo pre štyroch trochu krátke.

Zlobila Zlobivá:

Vstali sme do pekného dňa. Stúpali sme strmými Zlomiskami za Dračí hrebeň a tam potom do štrbiny pri Snežnej kope. Po hrebeni bolo pekné ľahké lezenie. Taká príjemná rozcvička. Veď Dano ešte neliezol a ja som už na lezenie skoro zabudol. Šimko už nebol mladý a Sonička, neviem, či už predtým liezla. No, bola zdatná turistka. Aj mala byť po kom. Otec, matka i tetka samí horolezci! Krátke lano štyroch trochu prihamúvalo. Veď, času sme mali dost.

Krátkou no strmou stienkou sme napokon zostúpili do štrbiny, odkiaľ sme mali urobiť útok na vrchol Zlobivej. Teraz, keď som ju mal takto ako a dlani, som videl, čo je to ten zďaleka viditeľný jej charakteristický zub a či zobák: kolmé vrcholové bralisko, ktoré vytváralo so stenou šesť metrov vysoký úplne kolmý komín, ktorý sa vrezával do skaly ako také plastické veľké „V“. Z oboch strán sa otvárali zrúzy, hĺbky. Jediná cesta bola cez šikmú platňu pod komín a ním rovno hore.

Šimko si začal obzerať platňu, obchádzal ju. Akosi mu nevychádzalo vyjsť na ňu. „Idem ja dopredu“, povedal som. „Ja som vyšší, ľahšie sa na ňu vyšvihnem.“ Nepustil ma. Všetci sme sa nakoniec dostali na platňu pod komín. Šimko vošiel do komína. Jas som ho „istil“ stojac a či sediac celkom pod ním. Platonické istenie. Hádám len morálne. Tí dvaja mladší sedeli poníže pričupení na šikmej platni.

Komínová technika:

Komínom sa dalo len tak, že sa človek vtiahol doň, no nie prihlboko, čo zvädzalo zdaním väčšej istoty, ani priplytko, lebo pri väčšej vzdialenosti oboch bočných stien sa človek neudržal a mohol vypadnúť. Bolo veľmi dôležité nájsť správnu polohu v komíne. Postupoval si potom už len hadovitým pohybom opierajúc sa o skalu vpredu nohami a vzadu chrbtom a dlaniami. Tieto sa striedavo posuovali vždy vyššie a za pomoci rozporných tlakov a týchto pohybov dlani a hadieho pohybu celého tela sa lezec dostával hore. Šesť metrov nie je tak veľa. No týchto šesť metrov bolo v tvrdej skale vložené do úplne expozície zrúzy na oboch stranách. Bolo to veru dost.

Keď bol Šimko asi v polovici komína, zastal a oddychoval. Na tvári mu bola vykreslená všetka fyzická i psychická námaha. Vyfotografoval som ho v tejto napätej pauze. Zvyšok potom urobil na šup. Za ním šla Sonička, potom ja, potom všetky batohy a nakoniec Dano. Nám ostatným to už bolo hej, lebo sme boli zhora dobre istení. Bol to prekrásny pocit akéhosi naplnenia, keď sme už boli všetci hore a hľadeli na okolité vrcholy, vrcholky, steny, zrúzy, hĺbky, hlbiny a doliny. A nad hlavami modré nebo s bielymi obláčkami. A na tom nebi prajné slniečko s hrejivými lúčami. Keď sme sa dosýta napozerali, sadli sme si na vrcholovej plošinke, povyťahovali sme z batohov, čo sme si doniesli pod zuby a sme si hovelí.

Ako to bolo kedysi:

Vtedy priateľ Šimko začal rozprávať, že táto cesta, ktorú sme práve urobili, bola ich svadobnou cestou. Pani Marta, Soničkina mama a Melindina sestra, v mladších rokoch, asi kým neprišli deti, ako aj u nás, bola tiež očarená kamennými cestami na vrcholky hôr. Na tejto ich svadobnej ceste pršalo. Bolo nepríjemné počasie. Bol s nimi v trojke aj Jožo Prekopa, chlapina aj vysoká aj hrubá. (Už som ho spomenul celkom na začiatku.) „Ja som urobil hlúposť, že som dal liezť Prekopovi ako druhému. Ten sa vopchal do komína a nemohol robiť hadovitý pohyb, nemal priestor. A ja som ho ťahal, zo všetkých síl som ho ťahal. Len pomaly sa podával, posuňoval hore. A k tomu lano bolo mokré a preto tvrdé a sa krútilo. Všetko sa spiklo proti nám. Nakoniec som ho vytiahol a za ním vyšla aj moja žena. Tá otvorila batoh a podala mi z neho kus salámy a ja som tú salámu od zlosti hodil tamto,“ a ukázal nám rukou, kam tá saláma aj s jeho zlosťou letela.

Teraz som pochopil, prečo bol taký nervózny pri nástupe na platňu pod komínom. Dávne zážitky sa mu živo vybavovali v myslí.

Človek a vrchy:

Náš výstup komínom bol perfektne urobený a tak sme všetci mali dôvod sa len tešiť z výšok a hĺbok a krás, čo nás obklopovali. Tých sme sa všetci traja usilovali zachytiť čím viacej do našich fotoaparátov. Hotové fotografie sme si potom navzájom poposielali.

Po rokoch, myslím, že to bolo pri jeho šesťdesiatke, prišla k Šimkovi na besedu redaktorka ktoréhosi ilustrovaného časopisu. Zaujímalo ju hlavne jeho účinkovanie vo vysokohorskej turistike. Keď bol článok uverejnený, bola k nemu pripojená aj fotografia, na ktorej je Šimko na vrchole Zlobivej trochu prikrčený a v pozadí vidno veľmi dobre hrebene a končiare Tatier. Obrázok veľmi dobre vystihuje jeho vzťah a prácu k našim vrchom. Bol to obrázok z nášho výletu.

Vysoká:

Aj druhý deň na túre na Vysokú sme mali pekný deň a pekné zážitky. Bol som nesmierne vďačný, že takto prirodzene a priateľsky vyhovel mojej zvláštnej žiadosti.

Priateľ Šimko zomrel niečo vyše sedemdesiat ročný. Na pohrebe za horolezcov sa s ním rozlúčil predseda horolezeckej sekcie Dr. Michalov. (Poznámka Petra Víznera – RNDr. Jozef Michalov, CSc. bol neskôr predsedom JAMES-u – familiárne sme ho volali „šofér“ a počas mojich vysokoškolských štúdií nás viacerých (aj sestru Ejku) viedol v turistickom odbore TJ Slávia Prírodovedec a mňa tiež na cvičných skalách v Malých Karpatoch a potom aj vo Vysokých Tatrách zaúčal do základov horolezectva.) Vo svojej obsažnej a výstižnej reči spomenul „jacobovský rebrík“, ktorý viedol myšlienky utekajúceho Jáкова dohora, k tým najvyšším výšinám. Pochopili sme jeho myšlienku a po skončení obradov a pohrebu sme mu s br. farárom Madarásom úprimne a vďačne poďakovali za tieto vyslovené – naznačené myšlienky.

Presedlanie do Západných tatier:

V neskorších rokoch som chodieval aj s rodinou do Liptovských hôľ, alebo, ako ich dnes voláme, do Západných Tatier. Tu sme objavili pre turistu ešte krajšie cesty ako vo Vysokých Tatrách. Prirodzene nie pre horolezca.

Keď pred rokami moja manželka, Liptáčka, dala návrh, aby sme na letnú rodinnú dovolenku šli do týchto hôr, dlho som rozmýšľal. Akosi mi nedalo opustiť Vysoké Tatry. Skúsili sme raz. Povedal som, že na skúšku. Neobanovali sme. Potom sme sa ta každý rok vracali. No, vždycky sme si aspoň na jeden deň odskočili z Hrdova aj do Vysokých Tatier.

Mohli by sme sa učiť od Nemcov:

Vôbec sa nedivím naším hosťom – turistom z NDR, ktorých vodievam ako sprievodca Tatratouru aj do Vysokých Tatier, že sa tu nevedia vynadávať, aj keď je to niekedy len polhodinka, aj keď je to niekedy za zlého počasia, aj keď len akoby ukradomky sa im ukážu pomedzi oblaky a hmlu len také zdrapy Tatier. Po návrate do vlasti mi píšú o nich len v superlatívoch.

Tu zacitujem z listu, ktorý mi poslala z Weimaru stará mama malého Jörga, môjho adjutanta: „Často a rada sa rozpomínam na dni vo Vašej krásnej slovenskej vlasti. Keď som vo svojej obývačke, hľadím na vrchy Vysokých Tatier. Kúpila som si totiž v kiosku na Štrbskom plese veľký kalendár a tak teraz ma budú vrchy, ktoré tak milujem, sprevádzať po celý rok.“ List zakončuje ubezpečením: „Určite prídeme ešte do Vašej krásnej domoviny!“